

Vho Angie Motshekga
Minista wa Muhasho
wa Pfunzo ya Muteo

Vho Enver Surty
Muthusaminista wa
Pfunzo ya Muteo

Bugu idzi dzo riwalelwa vhana vha Afrika Tshipembe, mushumo wa hone wo rangiwa phanda nga Minista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Enver Surty.

Bugu dza mishumo dza Rainbow ndi tshipida tsha zwe Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wa ita zwa u khwinisa vhukoni ha vha gudi vha Afrika Tshipembe vha gireidi dza rathi dza u ranga. Sa tshinwe tsha zwithu zwihulwane zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo konadzea nge ya lambedzwa lu sa vhudzisiwa nga Muhasho wa Gwama la Lushaka.

Hezwi zwo ita uri Muhasho u kone u vuledza bugu idzi, dzi kha nyambo dzothe dza tshiofisi, dzi tshi waniwa mahala.

Ri na fulufhelo la uri bugu idzi dzi do thusa vhadedzi (vhagudisi) mushumoni wavho wa u funza wa kuvha linwe na linwe khathihi na u vha na vhuṭanzi uri vha khunyeledze kharikhuṭamu yofhe. Ro ita nga vhuronwane uri ri sumbedze ngila vhadedzi kha nyito nge ra shumisa aikhoni dzi no sumbedza uri mugudi u tea u ita zwifhio.

Ri na fulufhelo li no bva li mbiluni uri vhana vha do dhiphiṇa nga u shumisa bugu idzi zwenezwi vha tshi khou aluwa na u guda, khathihi na uri na vhonevho, sa mudededzi, vha do dhiphiṇa na vhana avha.

Ri ri kha vhona na vha gudi vha vho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

U ṭalukanya Mulayotewa (Ndayotewa) wa Ripabuliki ya Afrika Tshipembe (1996)

Milayo ya nthesa ya shango i wanala kha Mulayotewa (Ndayotewa) wa Ripabuliki ya Afrika Tshipembe (1996). Milayo iyi i na maanda u fhira na muphuresidennde, maanda ayo a fhira a dzikhothe na a muvhuso wofhe.

Ndi milayo ine ya laya vathu vha lino shango uri vha tea u farana nga ngilade. Mulayotewa wa shango wo itelwa u tsireledza rothe ri no khou tshila zwino na vhana vhashu vhane vha kha di do da.

Ṭalukanyani hune ra
bva hone.

Ri songo dovha
vhukakhi ha
mulovha.

Mulayotewa washu u ri thusa
uri ri elekanye nga vhumatshelo
ha khwiṇe ha rothe khathihi na
u vhu fhaṭa.

Riṇe, vathu vha Afrika Tshipembe;

Ri dhiela nṭha u shaa ha vhumakanyi kha tshifhinga tsho fhelaho;

Ri ṭhonifha havho vhe vha tambulela vhumakanyi na mbofholowo kha shango laṣhu;

Ri ṭhonifha havho vhe vha shuma vha tshi itela u fhaṭa na u vuledzisa shango laṣhu; na

U tenda uri Afrika Tshipembe ndi la vhothe vhane vha dzula khaṭo, vho vhohekanywaho vha vha huthihi naho vha sa fani.

Zwenezwo, nga kha vhaimeleli vho khethiwaho zwavhudi, ri khou ṭanganedza ino Ndayotewa sa wone Mulayo Muhulusa wa Ripabuliki uri u—

Fhelise khethululo ya tshifhinga tsho fhelaho na u thoma tshitshavha tshine tsho dṣendeka kha ndeme dza demokirasi, vhumakanyi ha matshilisano na pfanelo dza vthuthu;

Fhaṭe mitheo kha demokirasi na tshitshavha tshi re khagala hune muvhuso wo dṣendeka kha lufuno lwa vathu nahone vhadzulapo vho tsireledzwa nga mulayo nga ngila I lingano;

Khwinisa ndeme ya Vhutshilo ha vhadzulapo vhothe na u vhofoholola vhukoni ha muthu muṭwe na muṭwe; na

Fhaṭa mbumbano na demokirasi zwa Afrika Tshipembe uri li kone u vha fhethu ho teaho sa muvhuso wo dṣimisaho kha muṭa wa tshaka.

Shumisani pfanelo dzaṇu sa
mudzulapo wa Afrika Tshipembe ni
dovhe ni vhe na vhuḡifhinduleli ha u
tsireledza pfanelo dza vhaṭwe.

Divhani Mulayotibe Wa
Pfanelo na Mulayotibe
Wa Vhuḡifhinduleli.

Mudzimu tsireledza vathu vhashu.

Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.

God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.

Hosi katekisa Afrika.

Bugu dza mishumo dzi re kha tsielano iyi:

- Luambo lwa Nyengedzedzo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzothe dza tshiofisi)
- Luambo lwa Nyengedzedzo Gireidi 4–6 (Nga Luisimane)
- Litheresi ya Luambo lwa Hayani Giredi 1–6 (Nga nyambo dzothe dza tshiofisi)
- Mbalo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzothe dza tshiofisi)
- Mbalo Gireidi 4–9 (Luisimane na Afrikaans)
- Zwikili zwa Vhutshilo Gireidi 1–3 (Nga nyambo dzothe dza tshiofisi)

ISBN 978-1-4315-0079-6

TSHIVENDA HOME LANGUAGE
GRADE 3 – BOOK 2
TERMS 3 & 4

ISBN 978-1-4315-0079-6

THIS BOOK MAY
NOT BE SOLD.

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 3 Bugu ya 2

ISBN 978-1-4315-0079-6

Dzina:

Kilasi:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Gireidi
ya 3

TSHIVENDA LUAMBO
LWA HAYANI

Bugu ya 2
Themo dza
3 & 4

Minwe i ɔo ni thusa u vhalā

Tshinwe tshifhinga musi ni tshi vhalā, ni ɔo ɔangana na maipfi ane ni sa a ɔivhe. Musi zwi tshi itea ngaurali, minwe yaɔu i ɔo ni thusa u vhalā. Muinwe na muinwe wa minwe yaɔu u nga ni thusa uri ni pfesese uri ipfi li bulwa nga ndilade, na u pfesese uri ipfi li amba mini.

Lavhelesani tshifanyiso.
Sedzani arali
tshifanyiso tshi tshi
nga ni thusa u pfesese
ilo ipfi.

Lavhelesani ilo ipfi nga
vhuronwane ni vhone uri
hu na tshipida kha ilo ipfi
tshine na tshi ɔalukanya
naa.

Ni nga lingedza u
paɔukanya ilo ipfi
la bva mibvumo yo
fhambananaho.
Lingedzani u bula
ilo ipfi.

Arali ni kha di balelwa u
pfesese, vhudzisani khonani
yaɔu, mukomana waɔu kana
khaladzi muhulwane kana
mudededzi uri vha ni thuse.
Vha humbeleni uri vha ni
vhudze uri ilo ipfi li buliwa hani
na uri li amba mini.

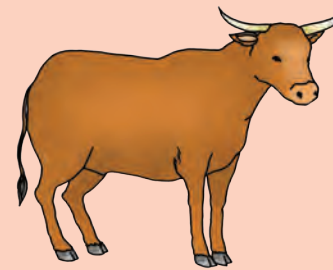
Lingedzani u pfuka ilo
ipfi ni vhale u swika
mugumoni wa fhungo.

Ni tea u li riwala kha dikishinari
yaɔu u itela uri ni si li hangwe.

Mibvumo ya maledere manzhi

dzw

budzwa

khw

khwandā

ndw

ndwevha

ngw

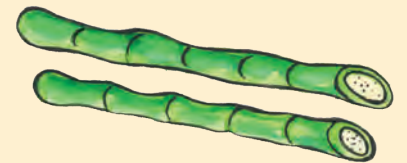
ngwana

nzh

lwenzhe

phw

mphwe

thw

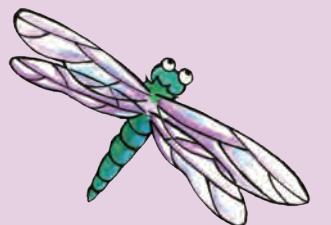
thwamba

tsh

tshikolo

tshw

murutshwe

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Fifth edition 2015

ISBN 978-1-4315-0079-6

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Gireidi
ya 3

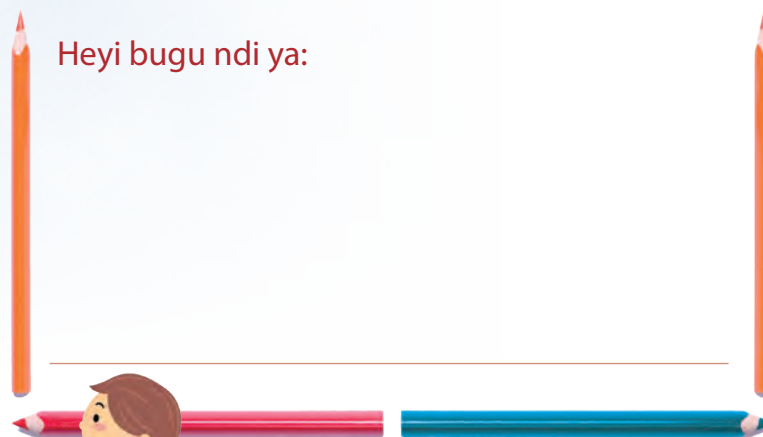
L u a m b o i w a

H a y a n i

NGA TSHIVENḌA

Heyi bugu ndi ya:

TSHIVENḌA

Bugu ya

2

TSUMBANDILA DZA VHADEDEDZI

Bugu ya mishumo iyi i tea u shumiswa khathihi na zwiko zwiwewho. Kha vha shumise bugu iyi khathihi na zwiko zwiwwe u itela u alusa tshulukanyo ya vhagudi vhavho tshifhinga tshothe siani la:

- **Kufarelwe kwa bugu:** Ndila yone ya u fara khathihi na u fhenda bugu.
- **Kuvhekanyelwe kwa bugu:** Siatari la nga phanda, siatari la nga murahu, dzina la bugu na zwi re ngomu.
- **Budo la u vhala:** U vhala u bva phanda a tshi ya murahu, u bva kha monde u ya kha tsha u la na u bva ntsha a tshi tsitsa.

VHUSEVHEDI HA U FUNZA

U thetshesela na u amba

Kha vha tole Tshitatamennde Tsha Pholisi Ya Kharikhulamu Na U linga (Tshivenda siatari la IO).

Kha vha vhe na vhuṭanzi uri vhagudi vhavho vha vhe na ndivho ya zwiṭori, zwidade zwipufhi, zwiendo na zwiimbo vhege inwe na inwe. Ro ita uri izwi zwithu zwi vhe hone zwi zwa mifudafuda ngumo ha iyi Bugu ya Mishumo.

Therisano nga zwifanyiso

1. Kha vha dededze vhagudi kha:
 - u topola na u rera nga zwithu zwi re kha zwifanyiso (saizi, tshivhumbeo, muvhala na tshivhalo /vhunzhi)
 - u saukanya zwifanyiso nga u vhudzisa mbudziso dza: nnyi, mini, ngafhi, lini, ngani, ho bvelela mini u rangani, ho bvelela mini nga murahu?
 - u disikela tshiṭori tsha kilasi (vhulapfu hatsho hu tshi langiwa nga nyaluwo ya mugudi)
2. Kha vha tende mugudi muriwe na muriwe a tshi anetshela khonani yawe tshiṭori tsha kilasi.
3. Kha vha tevhedze kuwalele kwa tshiṭori tsha kilasi ku re kha (CAPS Luambo lwa Hayani, siatari la I4, u riwala na vhagudi). Vha dodombedze kuthalanganjele kwone kwa maipfi na kushumiselwe kwa ndongazwiga.
4. Kha vha tende vhagudi vha tshi vhala navho tshiṭori tsha kilasi.
5. Kha vha ri vhagudi vha talele kana u tangedzela mibvumo na/ kana ngudaluambo ya vhege yeneyo zwi no wanala tshiṭorini tsha kilasi.

U vhala

Kha vha tole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari I2 – I8, malugana na zwilangi zwiṭanu zwiḥulwane zwa u funza u vhala).

U riwala

Kha vha tole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari I8 – I9, hu no ambiwa nga murwalo na kuwalele. Musi themo i tshi fhela, vhagudi vha a pfuka kha murwalo wa u ganndisa vha ya kha wa u pomba. Ngudo dza murwalo dzi tea u sedzesa ndowendowe ya u riwala maledere matxuku na malederedanzi na zwi thusaho vhagudi vha tshi rathela kha murwalo muswa. Vhagudi vha tea u kona u kopolola marwalwa o tou ganndisiwaho (tsumbo, marwalwa a no bva buguni) vha tshi shumisa murwalo wa u tsumekanya kana wa u pomba.

Kha vha dzulele u elelwa zwi tevhelaho:

- Kugudele kwa vhagudi ku a fhambana. Zwi na ndeme vhukuma uri vhagudi vha tea u nyanyulwa nga u vhona, nga u pfa na nga u diwanela zwithu nga vhothe u itela u guda ho dombelaho.
- Vhagudi vha tea u tshenzhela u guda, zwo ralo, nyito dzi tea u itwa sa ndowedzondowe musi dzi sa athu u khunyeledzwa nga u tou riwala, tsumbo:

U vhumba mafhungo: Kha vha nee vhagudi tshikhala tsha u vhumba mafhungo vha tshi shunisa garaṭa dza mafhungo.

Tholokanyondivho: Vhagudi vha tea u fhindula mbudziso nga u tou amba musi vhe kha zwigwada zwavho musi vha sa athu u riwala phindulo. Kha vha tende le murangaphanda wa tshigwada a vhudzise mbudziso ngeno vha tshigwada vha tshi khou lingedza u wana phindulo.

U nanga maipfi a u fhedzisa mafhungo: Kha vha fhe zwigwada vhubambiri ha u riwalele khaho hu re na mafhungo a re gake vha vha fhe na garaṭa dza maipfi. Vhagudi vha fhedzisa mafhungo aya nga u dubekanya garaṭa idzi nga ngona.

U livhanya maipfi na zwifanyiso: Kha vha hudze siatari li vhe la A3. Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha vhea dzimaka kha phindulo dzone.

U livhanya zwipida zwa fhungo: Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha livhanya zwipida zwa mafhungo.

U riwala atikili dza vhona vhaṇe dza gurannga: Kha vha ri vhagudi vha riwale atikili ya kilasi vha tevhedze nga atikili ya tshigwada dzi tshi rangela atikili dza vhona vhaṇe.

Dikishinari: Kha vha shumise dikishinari duvha linwe na linwe. Vhukoni ha vhagudi ndi hone hu no langa u kukongele kwa nyito.

Nzhele: Musi wa nyito dza tshigwada, kha vha fhe murangaphanda wa tshigwada sethe ya phindulo uri a kone u dededza vha tshigwada tshawe nga ngona.

Thero ya 5: Holodei yo no fhela

Themo ya 3: Vhege dza 1 - 4

65 Tshikolo tsho vula

2

U vhala mañwalwa a nganetshelo i no amba nga ha u humela tshikoloni nga themo ya vhuraru.

U vhala zwithu zwi re kha bodo ya ndivhadzo.

U ita mutevhe wa zwithu zwe zwa nambatedzwa kha bodo ya ndivhadzo.

U dzhenisa kha tsumbatshifhinga mafhungomatsivhudzi a no bva kha mañwalwa.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (mibvumo ya: dzw, dzh, ñw, nzh, th)

66 Zwine ra ita tshikolo tsho no bva

4

U rera nga zwipotso, mitambo na hobi.

U fhedzisa tsumbamushumo a tshi itela ene mune.

U ñwala mafhungo nga nyito dza u ñimvumvusa.

U ñwala tshinwalwa tsha dayari nga ha u vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela.

U vhala tshati na u fhindula mbudziso dzi no kwama tshati.

Vha ita phositarara dza u kungedzela mitambo yavho kana hobi.

67 Tshiphiri tsha Nomsa

6

U vhala mañwalwa a nganetshelo.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama mañwalwa.

U wana mafhambanyi a maipfi a re mañwalani.

U elelwa thevhekano ya zwiitei zwa tshiitori nga u nombora mafhungo.

68 Vhudipfi

8

U rera nga muanewadendele.

U ita litambwa nga tshiitori itshi.

U ñwala tshinwalwa tsha dayari a tshi nweledza tshiitori.

U vhala na u renda tshirendo tshi no a mba nga vhukonani.

U ita garaṭa ya vhukonani na u ñwala tshirendo tshipufhi khayoyi.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi (ñth, mmb, bv, tw).

U ñwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a newa.

69 Tshikolo tshi re mafhungoni

10

U vhala mañwalwa a no bva kha gurannḁa.

U fhindula mbudziso dzo ñisendekaho nga mañwalwa.

U paḁukanya maipfi a bva mibvumo kh, tsh, nzh, dzw na pf.

U ñwala maipfi nga thevhekano ya alifabethe.

70 Gurannḁa yanga nne mune

12

U rera nga mafhungomaitei (nyusi) a no bva hayani, tshikoloni na a no kwama khonani dzawe.

U ñwala mihumbulo kha mepe wa mihumbulo.

U topola lushaka lwa fhungo (tshitatamennde, mbudziso, ndaela, garukela).

U ñwalulula mafhungo sa maambiwa.

U ñwala mafhungo a tshi sumbedza thalutshedzo dza nyambahunzhi.

U ñwala tshiitori tsha gurannḁa a tshi shumisa mepe wa mihumbulo.

71 Tambani no tsiredzea

14

U vhala mañwalwa a mufhindulano.

U ñwala magumo a mufhindulano.

U ñwala maipfi kha mapulo a maipfi a tshi sumbedza maambiwa.

U livhanya mihwetedzo.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.

72 Vho ri mini?

16

U amba nga kufhelele kune kwa nga vha kwone kwa tshiitori.

U ita litambwa la tshiitori tsha khwinesa.

U ñwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa..

U tuma mibvumo a tshi vhumba maipfi a re na mubvumo wa -sh-.

73 Luñwalo lwa khonani

18

U vhala luñwalo.

U fhindula mbudziso dzi no kwama luñwalo.

U topola maipfi a re kha tshifhinga tshone.

U topola pfanywa.

74 Maḁḁa ndi ngwenḁa

20

U ñwala garaṭa ya u fhululedza.

U ita ndongazwiga mafhungoni nga ngila yone..

U topola masala one.

Phadzili (khanganyisa) ya maipfi i no amba nga mitambo yo fhambananaho.

75 Duvha la laiburari

22

U vhala mañwalwa a no amba nga laiburari.

U fhindula mbudziso dzi no kwama mañwalwa.

U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi.

U tanganya mafurase a tshi vhumba mafhungo.

U shumisa -nzh- kha u vhumba maipfi.

76 U vhala bugu

24

U fhindula mbudziso dzi no kwama bugu ye vha vhala.

U ñwala mafhungo vha tshi bula uri ndi nga mini vha tshi takalela bugu.

U topola dzina la bugu na muñwali wayo.

U humbulela uri bugu i amba nga mini.

U nombora bugu zwi tshi langwa nga u takalelwa hadzo.

77 Lwendo lwashu lwa u ya sekhasini

26

U vhala mañwalwa a no amba nga sekhasi.

U fhindula mbudziso dzi no kwama mañwalwa.

U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo.

U topola maḁadzisi.

78 Ho bvelela mini kha Dan?

28

U ita litambwa la tshiitori tsha Dan e sekhasini.

U ñwala tshinwalwa tsha dayari a tshi ñiita Dan.

U topola maiti a re kha zwinwalwa zwa dayari.

U topola zwine liḁadzisi la ri vhudza siani la lini, ngafhi kana hani. U topola liiti line la khou ḁadziswa nga liḁadzisi..

U topola mitshila ya maiti yone ye ya shumiswa.

79 Ri amba nga mibvumo

30

U livhanya maipfi a re na mibvumo i no fana.

80 U ñwala tshiitori tshanu

31

U amba nga puloto ya tshiitori.

U ñwala mihumbulo ya tshiitori kha nzudzanyatshiitori.

Vha ñwala zwiitori zwavho kha bugu ya zwiitori ya zwigeriwa.

Ri a vusa.

No **tanganedzwa** zwino tshikolo tsho vula. Ro **dzhen**a kha **themo** ya vhuraru zwino. Ndi a fulufhela nothe ni do shuma nga mafufufu. Phepho ndi khulu. Arali hu na vhane vha vha na dzhesi kana **badzhi** dzine dza si tsha vha lingana, kha vha de nadzo ri nee **vhanwe** vhana vhatuku vha si na zwiambaro zwa vhududo.

Arali na nga sedza kha nothisibodo, ni do vhona uri ino themo i na nyito **nnzhi**. Ndi a fulufhela ri do shuma **rothe**.

Tshifhinga	Musumbuluwo	Lavhuvhili	Lavhuraru	Lavhuna	Lavhutanu
1-2 maisari	Netibolo Kilabu ya murungo	Bola Netibolo	Dirama Bola	Bola Laiburari	Netibolo
2-3 maisari	Ateletiki	Dirama	Ateletiki	Khwairi	Laiburari

HO DOBIWA

Ngilasi dza maṭo dza vhasidzana.

TSHIMANGE TSHO XELAHO

Arali na nga vhona tshimange tshanga tshitswu na muvhala mutshena kha milenzhe ya phanda, ni vhudze **Livhalani** wa Giredi ya 3.

Arali ni tshi tama u thusa laiburari nga bureiki, ni vhudze Vho Ngou.

Lwendo lwa Giredi ya 3
lwa u ya Sekhasini.

Mugivhela wa 30 Fulwana

Kilasi ya Giredi ya 3 i do

vha na Seili ya Khekhe na

Malegere nga bureiki nga

Lavhutani la Fulwana.

Kha ri n̄wale

N̄walani mutevhe wa zwithu zwa rathi zwe zwa nambatedzwa kha nothisibodo.

Ho xela zwithu zwifhio? _____

Seili ya khekhe na maḽegere i ḽo vha hone lini? _____

Ndi zwifhio zwe zwa wanala? _____

Ndi nnyi a no tshimbidza zwithu ḽaiburari? _____

Kha ri n̄wale

Lavhelesani tsumbatshifhinga i re kha nothisibodo, ni dzhenise maḽuvha na zwifhinga zwa mushumo muḽwe na muḽwe.

Dzhenisani dzina ḽa nyito	Maḽuvha	Tshifhinga
		
		
		
		
		

D̄ivhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maḽanu kha u n̄wala mafhungo kha bugu yaḽu ya ḽḽowedzo.

Maipfimaḽivhiwa

nga
kuna
sanda
kona

vhidzwa

dzhasi

muḽwalo

vhunzhinzhili

ladzwa

t̄hoṽhela

min̄wenda

t̄haṽhekanya

dzhena

vhunzhaanzhaa

t̄anganedzwa

badzhi

vhaḽwe

minzhi

roṽhe

Kha ri
ite nyito

Ambani na khonani yangu nga zwipotso, mitambo kana hobi, zwine na zwi takalela.

Nwalani zwine na ita duvha liṁwe na liṁwe musi tshikolo tsho no bva.

Kha ri ṁwale

Pulane yanga	Tshif'hinga	Musumbuluwo	Ḳavhuvhili	Ḳavhuraru	Ḳavhuṁa	Ḳavhuṭanu
	1–2 masiari					
	2–3 masiari					

Kha ri ṁwale

Nwalani mafhungo mararu nga zwine na ita hayani musi tshikolo tsho no bva.

Zwino ṁwalani kha dayari yangu uri no dipfa nga ṁdilade zwino no vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela.

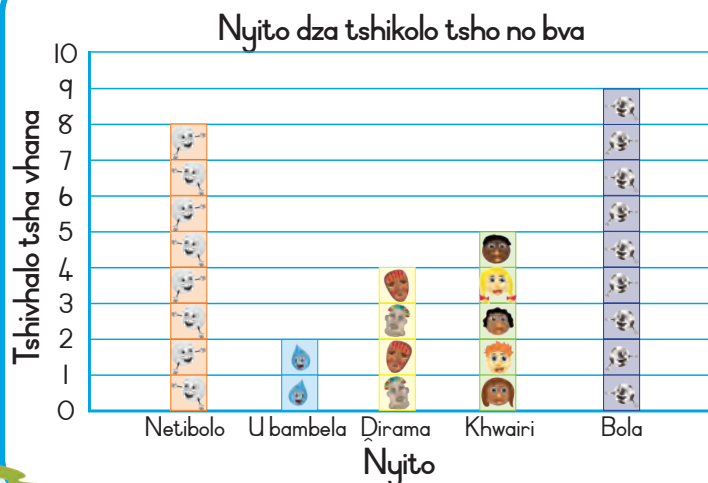
Dayari yanga

Deithi _____

Kha ri n̄wale

Lavhelesani tshati
ni kone u fhindula
mbudziso idzi.

Ndi nyito ifhio ya musu tshikolo tsho no bva ine
ya takaleleswa?

Ndi nyito ifhio ya musu tshikolo tsho no bva ine
ya si takaleleswe?

Ndi vhana vhangana vha no takalela dirama?

Ndi nyito ifhio ya musu tshikolo tsho no bva ine
ya takaleleswa?

Kha ri diphine

Itani ndivhadzo
ya u kungedzela
mutambo kana
hobi yanu.
Phositaru
yanu i tea u
tutuwedza
vathu uri
vha tambe
mutambo
wanu kana vha
tevhele hobi
yanu.

Kha ri ambe

Kha ri vhale

Naho nga matsheloni hu tshi rotholela nga masiari li a f'hisa. Nga bureiki, vhana vha pfana na u gidimagidima duvhani. Vhothe vha bvula dzhesi dzavho dze vha dzi ambara **ntsha** ha hemmbe.

Nomsa u khou swa vhukuma f'hedzi ha bvuli dzhesi yawe. Ha i bvuli ngauri yo dzumba tshiphiri tshawe. Nomsa o f'hisa **hemmbe** yawe nga murahu musu a tshi khou aina, ya bva buli lihuluhulu. U dzula o ambara **dzhesi** hu u itela u dzumba buli ili. **Mme** awe vha ri vha do mu rengela hemmbe ntsa riwedzi u daho ngauri zwino a vha na tshelede.

Nomsa ndi ene a no konesa u vhala na u kona mbalo kilasini. Mudededzi wawe vha anzela u sumbedza kilasi yothe mushumo wawe. Yoo, vhañwe vha u kona weel!" vhañwe vhana vha a vhidzelela. Musi hu tshi khou tamba, Nomsa na khonani dzawe, Pam na Busi, vha tamba mutambo une vha u funesa wa mudzumbamo.

Musi vha tshi vhujelela kilasini vha vha vha tshi khou swa vhukuma nga u gidimagidima. Vha **bvula** dzhesi dzavho, f'hedzi ya Nomsa a i bvuliwi.

Busi a zwi vhone uri Nomsa o tungufhala nahone u khou swa vhukuma.

A mu hevhedza ngevheni a ri: "Ndi a zwi divha uri ndi nga mini ni sa todi u bvula dzhesi. Ni songo vhlahela Nomsa; ndi do ni fha inwe ya hemmbe dzanga dza u tshintsha."

Nomsa o takala nga maanda ngauri u a zwi divha zwaure ha nga do tea u twa o ambara dzhesi ngaurali nwedzi wotho. Ha tsha do dovha a swa na u netiswa nga mufhiso.

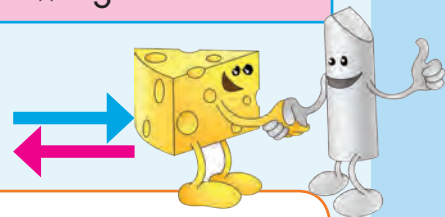

Kha ri nwale

Musi no no vhalo tshitori, tangedzelani ledere la phindulo i re yone.

Nomsa o vha a tshi tambesa na vhonnyi?		Itshi tshitori tsho bvelela khalanwaha ifhio?		Nangani ipfi lithihi line la talutshedza zwavhudi	
A	Busi na Pam	A	Tshilimo	A	U sa pfa
B	Vhonani na Kanakana	B	Vhuria	B	U vhavhalela
C	Busi	C	Tshifhefho	C	U talifha
D	Vhonani	D	Tshimedzi	D	U tungufhala

Lavhelesani phara mbili dza u thoma dza tshitori. Wanani mafhambanyi a maipfi mavhili aya.

fhis

ambara

Mafhungo a tevhelaho a ri vhudza nga tshitori tsha Nomsa. Nomborani mafhungo a re zwibogisini a tshi bva kha l u ya kha 4 u sumbedza u tevhkana ha zwiitei.

	Busi o fulufhedzisa Nomsa hemmbe.
	Nomsa o tungufhala ngauri hemmbe yawe i na buli nga murahu.
	U tea u lindela mme awe vha tshi wana tshelede yo linganaho ya u mu rengela hemmbe ntswa.
	Nomsa o fhis hemmbe yawe a tshi khou aina ya bva buli nga murahu.

Kha ri ambe

Ambani ngauri Nomsa o dipfa nga ndilade. Ni vhona u nga Busi ndi khonani vhukuma? Ngani? Itani litambwa nga tshitori itshi.

Dielekanyeni hu inwi Nomsa. Nwalani kha dayari ni tshi amba nga zwe zwa bvelela namusi. Ni bule uri no dipfa nga ndilade.

Kha ri nwale

Dayari yanga

Deithi

Blank lined area for writing the Dayari yanga (Your diary) and Deithi (Date).

Kha ri vhale

Vhalani tshirendo itshi tsha khonani. Tshi vhaleleni ntsha ni kha tshigwada tshanu.

Ndi amba na khonani
Ndi tamba na khonani
Mvulani tshambureni ri a nekana.
Ri tshimbila ri tshi imba
Ri farana sa makumba
Ri tshi vhala ri a thusana.

Kha ri diphine

Khonani tshikoloni
Ndi khulwane na tshukhu.
Khonani tshikoloni
Ndi dza mbiluni tshothe.

Itani garaṭa dza vhukonani dza vhavhili vha khonani dzanu. Ro dzhenisa tshirendo kha garaṭa nthihi.

Blank lined area for writing.

Maipfimaḍivhiwa

fhis
kunda
muṭa
ṇowa

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ṛwala mafhungo kha bugu yaṇu ya ṇḡowedzo.

nṱhekha

muṭwa

nṱhakha

bvuma

fhaṭwa

mmbo

mmbudza

bvumo

nṱha	hemmbe	bvula	ṭwa

Kha ri vhale

Denzhe la Vhana

Tshikolo tsha Phuraimari tsha Lisedi tsho
wina hafhu pfufho ya vhukunakisi!

Nga Jenny Smith

12 Thangule 2015

Hoyu ndi iwaha wa vuvhili he vhana vha
Tshikolo tsha Phuraimari tsha Lisedi vha kunakisa
phakha.

Mugivhela wo fhiraho, vhana vha 60 vha **Tshikolo**
tsha Phuraimari tsha Lisedi vho kunakisa
phakha i re tsini na **tshikolo** tshavho. Vhana vho
dobela matakatshi. Vha kona u a khethekanyela
mapulasitikini uri **tshikolo** tshi kone u rengisa
matakatshi ane a do vusuludzwa. Tshikolo tshi do
renga bugu dza laiburari tshi tshi shumisa tshelede
ye ya waniwa.

Thohoyatshikolo Vho K. Nkuna, vha ri vhana
vho guda zwithu **zwinzhi** kha u kunakisa havho
phakha. Tsha u thoma, vho guda u vhavhalela
vhupo. Tshavhuvhili, vha vho divha zwino uri ndi

lushaka lufhio lwa mabambiri na makhadibogisi
lune lwa nga **vusuludzwa**.

Vhonani Tshivhase, wa Gireidi ya 3, o ri:

“Ro guda zwithu zwinzhi nahone ro dhiphina nga
maanda!” Dan Smit, ane a vha iwana wa tshikolo
wa Gireidi 3, o ri: “Wo vha mushumo u no vhavha
fhedzi ro dhiphina!”

Vho Meya vha do fha tshikolo pfufho nge vha
kunakisa phakha.

Kha ri n̄wale

Ndi tshikolo tshifhio tshi re
mafhungoni?

Dzina la gurann̄da ye ya vhiga ndi
lifhio?

Tshitori itshi tsho bva nga d̄uvha lifhio
kha gurann̄da?

Thohoyatshikolo ndi nnyi?

Thohoyatshikolo vha vhona u kunakisa tshi tshithu tshavhudi? Bulani uri ngani.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṅanu kha u
n̄wala mafhungo aṅu inwi mune buguni yaṅu ya ndowedzo.

phakha	tshikolo	zwinzhi	vusuludzwa	pfufho
phukha	tshithu	lwanzhe	kokodzwa	pfamo
phakho	tshede	lwenzhe	kapedzwa	pfumi

Maipfimaḍivhiwa

Mugivhela
ima
fumi
dudela

Kha ri n̄wale

Paḍukanyani
maipfi aya a
bve mibvumo.

N̄walani maipfi aya a tshi tevhekana nga alifabethe.

tsh/i/k/a/l/o
mazhana
zhendedzi
nzhivha
Mugivhela

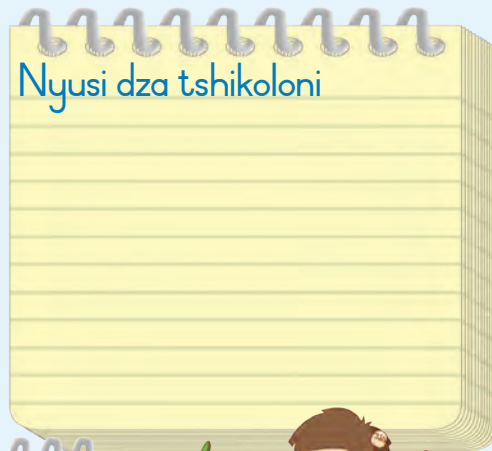
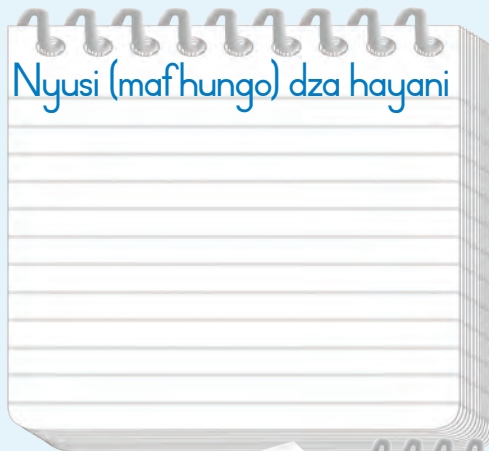

1	
2	
3	
4	
5	

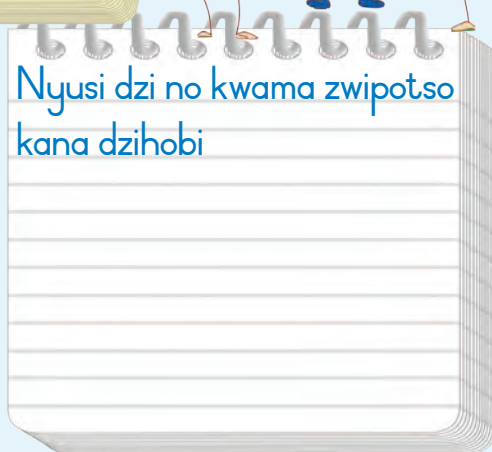
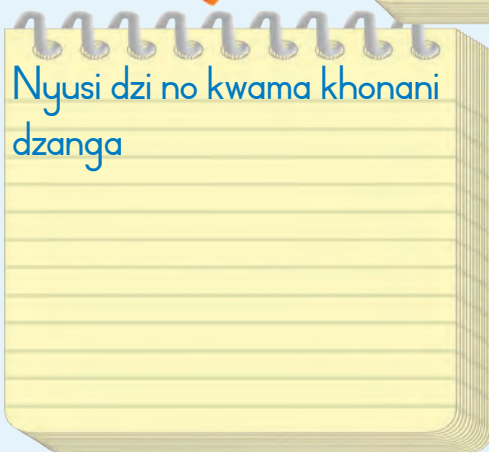

Kha ri
ite nyito

Ambani nga nyusi
dza hayani na dza
tshikoloni, na dza
khonani dzaṅu.
Nwalani miriwe ya
mihumbulo yaṅu
kha mepe wa
muhumbulo.

Nyusi dzanga

Kha ri nṱale

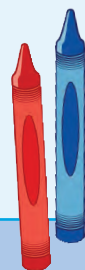
Nwalani lushaka lwa fhungo liṅwe na liṅwe kha a re kha tsha u ḽa. Ni kone u
a nṱala hafhu ni tshi shumisa zwiga zwa u vḽala zwo teaho.

u buletshedza

mbudziso

ndaela

garukela

ndi pfana na malegere

Ndi pfana na malegere.

u buletshedza

nthuseni ndi khakhathini

dan ni fanela u ḽa tshikoloni nga tshifhinga

ni a funa zwiṇoni

Kha ri ṇwale

Ṇwalani fhungo nga ḷiṇwe na ḷiṇwe ḷa haya maipfi u itela u sumbedza zwine a amba.

fula

fula

puta

puta

Kha ri diphine

Lavhelesani hafhu mepe wa mihumbulo u re kha siatari ḷo fhiraho. Shumisani notsi dze na shumisa kha u ṇwala nyusi dzaṇu uri dzi ni thuse ni tshi ṇwala tshiṭori tsha guranṇa i tevhelaho.

Dzina ḷa ramafhungo.

Ṇwalani dzina ḷaṇu.

Ṇwalani dzina ḷa guranṇa.

Deithi

Ho bvelela mini?

Zwo bvelela ngafhi?

Ni dipfa hani nga zwe zwa bvelela?

Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza tshiṭori tshaṇu.

Kha ri vhale

Dadzani mapulo a maipfi ni tshi sumbedza uri Jabu na Sam vho vhudzana mini.

Kanakana: Ndo takala ri tshi khou ya hayani.

Vhonani: Na nne. Kha ri tavhanye. Yoo, yoo. Vhonani!

Musi Vhonani na Ann vha tshi bva tshikoloni namusi, vho vhona golo i tshi ima tsini na kuwe kusidzana.

1

Kanakana: Kha de ri tuwe rothe. A songo namela golo i ya mutsinda.

Vhonani na Ann vha vhidza kula kusidzana vha tuwa nakwo.

3

Vhonani: Hai, ene riwana. A nga si tuwe na havha muthu.

Munna: Arali a tuwa na nne ndi do mu fha haya malegere.

2

Sam na Ntakadzeni vha dzhia nomboro dza golo i. Nga murahu ...

4

Kha ri n̄wale

N̄walani zwe Sam na Ntakadzeni vha amba vhothe kha bulo la maipfi. Zwino n̄walani magumo a tshitori hune na vha ni tshi khou amba zwine na vhona zwo bvelela nga murahu.

Ni vhona u nga Ann na Vhonani vho sumbedza mbavhalelo kha kula kusidzana?
Ndi nga mini ni tshi ralo?

Kha ri n̄wale

Talani mutalo ni tshi tuma maipfi a muhwetzedzo na o fhelelaho a re kha tsha u la.

ndifhi

ndiyafhi

nditsho

ndiwe

ndi ya ngafhi

ndi iwe

ndi itsho

ndi ngafhi

Maipfi madivhiwa

khwine

tshea

malo

vhaisala

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

maanda

mana

maano

liivha

zwiimbo

muungo

maanga

vhana

zhana

muunda

muumo

ii

aa

uu

an

miina

Kha ri
ite nyito

Musi ni kha zwigwada zwanu, vhalani magumo a tshiṭori tshe na ṅwala kha bammbiri la u shumela lo fhiraho. Tsheani uri ndi magumo afhio a re avhudi u fhira maṅwe. Itani litambwa nga tshiṭori tsha khwinesa.

Ṽwalani zwine vha amba, ni tshi shumisa zwiga zwo teaho zwa muambo.

Kha ri ṅwale

Ni songo tshimbila na vhatsinda.

Ntakadzeni o ri, " _____ "

Ndi pfana na ḍirama na u imba.

Vhonani a ri, " _____ "

Ni thanye!

Busi a huwelela, " _____ "

Ri fhelekedze uku kwana hayani?

Ann a vhudzisa, " _____ "

Kha ri n'wale

Ni nga vhumba maipfi mangana nga u t'anganya iyi mibvumo?
A n'waleni af'ho zwikhalani.

sh

fa a fasha

sha e

ma ika

mu onga

ma ango

mi umo

ma onzha

tsh

i i

o a

no i

ma o

me isi

mi elo

ma elo

mu ino

Kha ri vhale

24 Jupiter Street
Marsville
2033
14 Thangule 2015

Ha Dan

Ndi kale ni si tsha pfala. Ndi khou tama u ni divhadza mafhungo a no takadza. Ndo wina vhugwenā. Ndo no vha ngwenā ya vha fhasi ha minwaha ya 9! Ndo vha ndi songo vhuya nda zwi humbula uri ndi nga wina. Ndo vha ndo tshuwa ngauri ula muñwe mutukana o vha e muhulwane kha nne.

Nda divhudza uri a thi nga do zwi sedza hezwo, ndi do sedza fhedzi kuposele kwa mipundu kwe nda vha ndo digudisa kwone. Nda pfa khonani dzanga dzi tshi khou nkhuza nga dzina nda zwi divha uri ndo wina metshe.

Ndi vhona u nga vhana vhothe vha tea u guda karati. Zwi ni thusa u khwaṭhisa muvhili na kha mutakalo wavhudi.

Kha karati, ndo guda u ditsireledza. A zwi ambi uri ndi pfana na nndwa, fhedzi ndi a kona u ditsireledza kha muthu ane a khou toda u nkhuvhadza.

Ni de ni dale mani wa hashu.

Khonani yanu
Maanda

Ndi nnyi o n̄walaho ulu lu n̄walo?

O lu n̄wala nga deithi if hio:

Ndi mafhungo af hio e mu n̄wali a vhudza Dan?

Maipfima divhiwa

sea
muma
mama
senga

Mu n̄wali u vhone karaṭi i tshithu tshavhuḍi tshine vhana vha tea u guda?

Ndi ngani ni tshi ralo?

Nangani ni tangedzele ipfi lo teaho.

Kha ri n̄wale

Musidzana u/vha khou gidimela hayani.

Vhone u/vha tamba karaṭi.

Ene o/vha no vha ngwen̄a.

Vhonani u/vha khou fhelekedza kusidzana hayani hakwo.

Kha ri n̄wale

Wanani pfanywa dza ipfi lin̄we na lin̄we la muvhala mutswuku ni dzi n̄wale zwikhalani.

sima

noniswa

kuvha

shenga

Pfanywa ndi maipfi a no amba zwi no fana.

Vhonani ndi ene a no thoma nyimbo kilasini.

O khwaṭhiswa nga zwiliwa zwa mapfura.

Ni songo tafuna tshingamu kilasini.

Vho ya u tanzwa zwiambaro.

$$12 - 6 = 6$$

Kha ri
ite nyito

Rumelani Maanda (kana muriwe wa khonani dzanu) garaṭa ya u mu fhululedza. Nwalani mulaedza wa tshipentshela nga matungo a garaṭa.

Nwalani mafhungo mararu nga zwine na zwi kona vhutshiloni.

Kha ri n̄wale

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.

vhugwen̄a	ngwen̄a	nkhuza	mipundu	nndwa
magwede	ngwed̄i	nkhuvhadza	phonda	nndwela
magwavha	ngwana	nkhamba	khwand̄a	nndwisa

! ? .

Kha ri n̄wale

Dzhenisani zwiḡa zwa u vhala zwo teaḡo magumoni a mafhungo aya. Shumisani tshigambudziṣo ? kana tshigagarukela ! kana tshiga tsha u awela.

Ri a ni fʰululedza, Maanda, ni ngweṇa ntswa !

Maanda u na bannda l̄itswu l̄a karat̄i _____

Ri tea u guda u d̄itsireledza _____

Maanda o n̄wala lini luṇwalo _____

Maanda u dzula ngafʰi _____

Kha ri n̄wale

Vhalani fʰungo l̄iṇwe na l̄iṇwe, ni tangedzele l̄isala l̄ine na nga l̄i shumisa vhudzuloni ha ipf̄i l̄o talelwaho nga fʰasi.

Maanda u na bannda l̄itswu l̄a karat̄i.

inwi

ene

r̄ine

vhone

yone

Vhonani na n̄ne ro dalela Pam.

inwi

ene

r̄ine

vhone

yone

Thimu ya netibolo i d̄o ya Durban.

inwi

ene

r̄ine

vhone

yone

Mmbwa yo dzhena kilasini n̄amusu.

inwi

ene

r̄ine

vhone

yone

Nomsa o vha a si na dzhesi.

inwi

ene

r̄ine

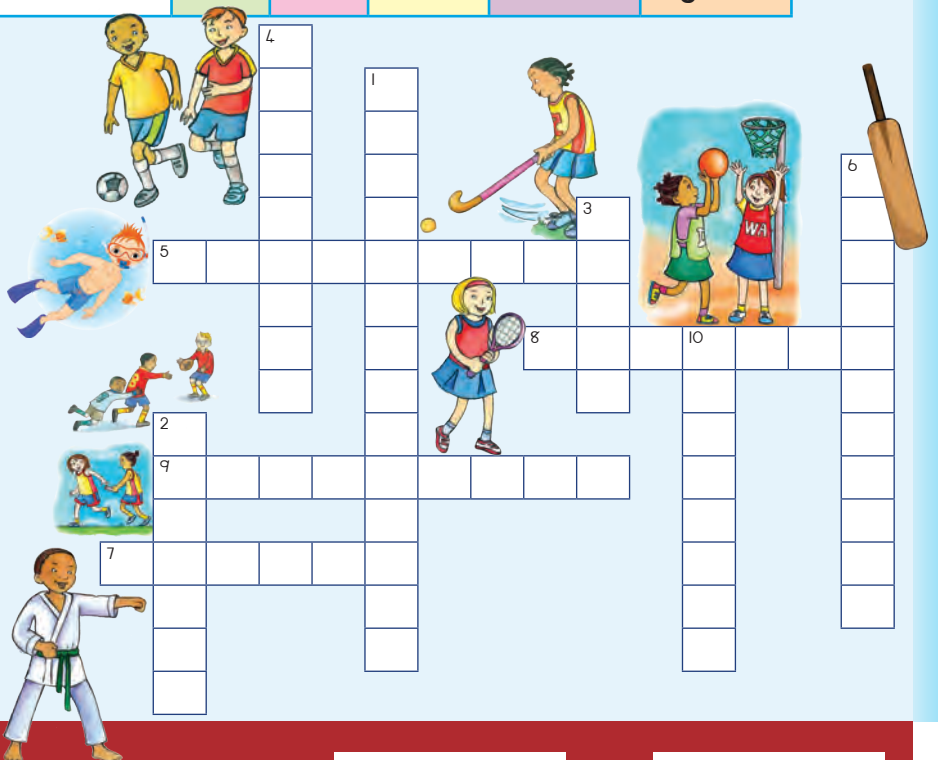
vhone

yone

Kha ri d̄iphine

Shumisani zwifanyiso izwi uri zwi ni thuse u fʰedzisa phazili iyi ya mitambo.

1 Dzhiṁmasitiki
2 Ragbii
3 Hokhi
4 Futhubolo
6 Khirikhethe

5 Mubambelo
7 Karati
8 Thenisi
9 Ateleiki
10 Netibolo

Kha ri vhale

Vhege inwe na inwe, vhana vhothe vha ya laiburari tshikolo tshi tshi bva. Vha a zwi funa u ya laiburari. Mudededzi a re laiburari u a vha vhalela bugu. Pam na Busi vha a thusa laiburari nga bureiki nga Lavhuvhili na Lavhuna. Vha paka dzibugu zwavhudi kha dzishelefu. Vha ganndisa tshiganndo tsha duvha kha bugu dze vhana vha tuwa nadzo hayani.

Ni a tendelwa u dzhia bugu mbili vhege inwe na inwe. Ni tea u thoma na vhuisa bugu ni sa athu dzhia dzinwe hafhu. Busi na Pam vha vhalabugu mbili nga vhege. Vha ya laiburari u ita tshunwahaya yavho hone.

Hu dzula ho fhumula nahone a no ngo tendelwa u lela laiburari. Hu na khomphiyutha laiburari. Busi na Pam vha khou guda u i shumisa. Vha tendelwa fhedzi u i shumisa miminete ya fumbili.

Kha ri riwale

Fhindulani idzi mbudziso.

Ndi nga maduvha afhio hune Busi na Pam vha shuma laiburari?

Vha shuma mini laiburari?

1

2

Vha tendelwa u shumisa khomphiyutha tshifhinga tshingafhani?

shasha

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u riwala mafhungo kha bugu yaṅu ya ngowedzo.

resha

senda

sunda

fusha

farwa

fhurwa

murwa

Kha ri riwale

Livhanyani maipfi a re kha tsha monde na maipfi a re kha tsha ula uri ni vhumbe fhungo.

O lenga u swika tshikoloni ngaauri

Ni nga si kone u shumisa khomphiyutha ngaauri

O feila thesithe ngaauri

muḍagasi wo dzima.

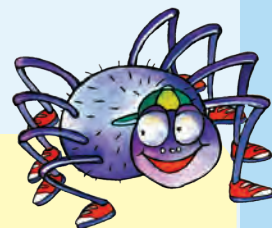
ha iti tshuriwahaya.

u lenga u vuwa.

Kha ri riwale

Ni nga vhumbe maipfi mangana nga u tanganya iyi mibvumo?
A riwaleni afho zwikhalani.

fhu

mule

fha

lwa

lwe

ta

ma

nzh

ela

fhunzhela

e

ela

e

e

e

i

Kha ri
ite nyito

Nwalani nga bugu ye ya ni takadza.

Dzina:

Muñwali:

Ambani uri bugu iyi i amba nga mini.

Olani tshifanyiso ni tshi sumbedza uri iyi
bugu i amba nga mini.

Kha ri ñwale

Nwalani mafhungo mararu a no amba uri ndi zwifhio zwe
zwa ni takadza buguni iyi.

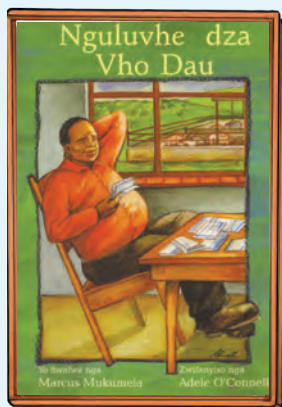

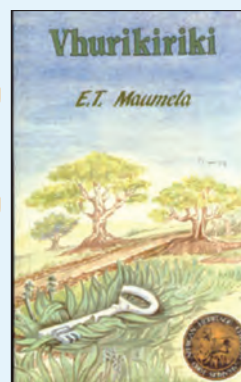
Kha ri
diphine

Inwi na khonani yanu lavhelesani inwe na inwe ya khavara idzi dza bugu. Ni fanela u wana dzina la bugu inwe na inwe khathihi na dzina la muñwali. Ambani uri bugu inwe na inwe i do vha i tshi amba nga mini. Ndi bugu dzif hio dzine na nga tama u vhala? Nomborani bugu idzi u bva kha 1 i ya bugu ine na takalelesa u i vhala u swika kha 5 ya u sumbedza bugu ine ni si takalelese u i vhala. Khezwi ni sa yi laiburari ni vhone arali ni tshi nga hadzima dzinwe dza bugu idzi?

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

NELSON MANDELA
Lwendo lulapfu
lwa Mbafholowo

Ya pfufhifadzwa nga CHRIS VAN WYK
Ntsho Nyalo nga PADDY BOUMA
Illustrated by PADDY BOUMA

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

Dzina

Muñwali

Kha ri vhale

Duvha lashu lihulwane la vha lo swika. Sekhasi yo vha yo swika ha hashu zwino Gireidi 3 yo vha i bisini i ndilani ya u ya u vhona sekhasi. Ra swika **denndeni** lihulu.

Mudededzi: Ni tshimbile **nothe** ni sa do xela. Arali na xela, ni ime tsini na ofisi ya u rengisa thikhithi tsini na munango, ri do kona u ni wana.

Ntakadzeni: Woo! Idanu vhona kilaunara (museisi) a tshi khou tshimbila nga magodobo.

Vhonani: Nne ndi **takadzwa** nga ndaulwanzhe ine ya kona u tshina.

Kanakana: Ri do kona u sendela tsini na ndau musi sekhasi yo no fhela?

Sam: Hu nga bvelela mini arali ya nga taha?

Busi: Yoo! Yoo!, Ndi nga tama arali ndi tshi nga thambula (bidigama) sa houla!

Mudededzi: Dan u ngafhi vhoiwe?

Sam: A thi divhi.

Mudededzi: Tavhanyani! Tshimbilani ni yo sedza arali o ima ngei thikhithini.

Pam: Kha vha vhone! Hangei! Khoula! O namela ndou!

Mudededzi: Yowee, **mmaaloo**! A zwi konadzei!

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u rwala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

denndeni	nothe
nndina	thekha
nndindela	thala

takadzwa	mmaaloo
nukadzwa	mmila
dzwatswatswa	mmaona

Kha ri nwale

Nwalani phindulo dza idzi mbudziso afho zwikhalani.

Ndi zwifhio zwe muñwe na muñwe wa avha vhana a takalela sekhasini?

Ntakadzeni	Vhonani	Kanakana	Busi

Ho bvelela mini kha Dan?

Nwalani magumo a tshitori itshi. Nwalani zwe mudededzi na Dan vha amba.

Mudededzi:

Dan:

Maipfi maivhiwa

aluwa
tshedza
lini
sumbe

Kha ri nwale

Shumisani maipfi aya a nyito ni tshi fhedzisa mafhungo.
Ni kone u talela nga fhasi maipfi ane a talutshedza nyito.

tamba

tshimbila

vhidzelela

namela

Dan o vha o namela tshidele ntsha ha ndou.

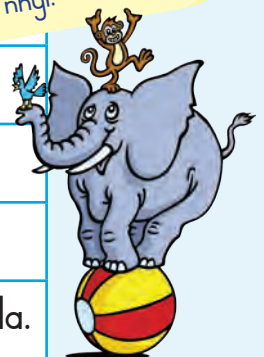
Vhana vha _____ nga dakalo.

Kilaunara ya _____ nga vhuronwane nga magodobo.

Ndaulwanzhe ya _____ nga bola nga dakalo.

Ra _____ bisi nga u ongolowa ra humela mahayani ro takala.

Maipfi a nyito a pfi maiti.
A ri vhudza zwi no itwa
nga muthu kana tshithu.
Magadzisi a talutshedza
uri nyito i itwa nga ndilade.
lini, ngafhi na
nga nnyi.

**Kha ri
ite nyito**

Itani litambwa la musi Dan a tshi vhudza khonani dzawe zwa bvelela khae sekhasini. Muñwe wa vhoiwe a vhe mudededzi.

Diiteni Dan. Nwalani kha dayari yanu mafhungo a musi ni sekhasini.

Kha ri ñwale

Dayari yanga

Deithi

Kha ri ñwale

Talelani maipfi othe a nyito a re tshitorini tshanu. Zwino dzhenisani zwikhalani maipfi a rathi kha e na a shumisa tshitorini.

Kha ri riwale

Lidadzisi lo talelwaho nga fhasi li ri vhudza uri nyito yo itea lini, ngafhi kana hani? Nwalani hani, lini kana ngafhi tsini na fhungo. Zwino tangedzelani liiti line la khou talutshedzwa nga lidadzisi.

hani

lini

ngafhi

Ntakadzeni o la lantshi nga u tavhanya.

Pam u anzela u vhala bugu dzi no amba nga phukha.

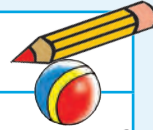
Dan a ri vhudza zwa sekhasini e na dakalo.

Tshinwe tshifhinga ri a fara nyendo nga tshikolo.

Kilaunara yo tshina nga dakalo sekhasini.

Nga murahu ha sekhasi, vhana vha tshimbila nga u ongolwa vha tshi ya bisini.

hani

Kha ri riwale

Tangedzelani ipfi lo teaho kha linwe na linwe la mafhungo aya.

Vho mu vhuya/vhuyela na dzhesi ntswa.

U do vhone/vhona nazwo muñwe musi.

Ndi do bika/bikisa mme anga zwiliwa.

Dan o vhona/vhonala o namela ndou.

Tshikolo tshothe tsho takala/takadzwa nga sekhasi.

Ro vhone/vhona zwithu zwinzhi zwi no takadza.

Mudi wa hashu wo naka/nakisa nga maanda.

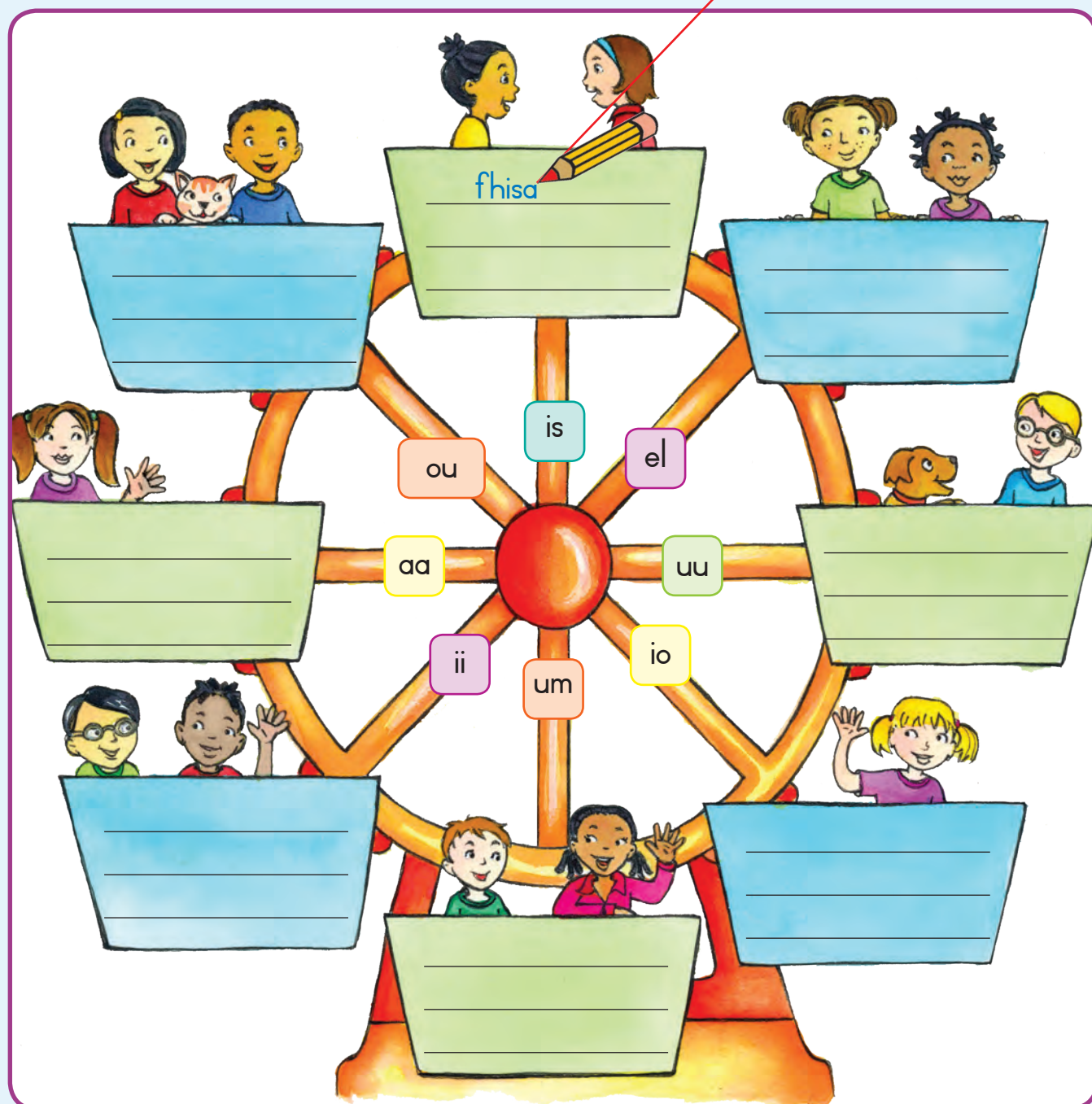

Kha ri diphine

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana.

fhela	nela	muuluso	guma	nii	maalo	lutiitii	miomva
tshiombo	pumu	liiti	tshioro	biso	muunga	nisa	maanea
maano	tou	kela	muumba	ndou	fhisa	founu	kisa

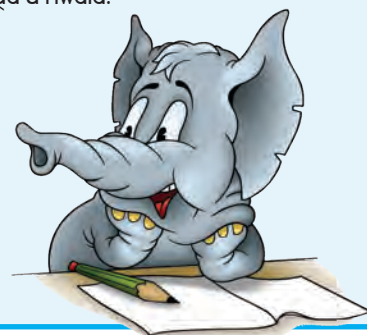

Kha ri ambe

Ambani na khonani yaṇu nga tshiṭori tshine na khou tōda u n̄wala.
Ni kone u dzhenisa mihumbulo yaṇu kha siat̄ari ili.

Pulane ya tshiṭori tshanga

Vhaanewa na fhethuvhupo

Ndi vhoneyi vha re tshiṭorini tshaṇu?

Tshiṭori tshi bvelela ngafhi?

Tshiṭori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshiṭori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshitori?

Magumo

Tshitori tshi fhela nga ndilade?

Itani bugu yanu inwi mune. Gerani siatari li tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siatari kha mitalo. Nwalani dzina la bugu kha khavara. Nwalani dzina lanu nga fhasi ha dzina la bugu, ngauri ndi inwi murwali wa tshitori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino nwalani tshitori tshanu buguni.

MUŊWALI NDI NNŲI?

Nwalani dzina laŋu.

Miŋwaha yaŋu.

Hune na dzula hone.

8

Liga la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no soŋepulana bugu yaŋu

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina laŋu (ndi inwi muŋwali).

1

Liga la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

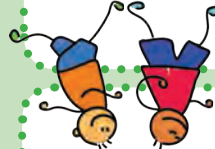
Isani tshiŋori tshaŋu phanḁa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

7

Nwalani mutumbu wa tshiŋori tshaŋu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u nwala tshiřori tshaņu hafha.

2

3

Isani tshiřori tshaņu phanđa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiřori tshaņu.

7

9

Nwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiřori tshaņu.

Olani tshifanyiso hafha.

Thero ya 6: Vhutshilo ha doroboni

Themo ya 3: Vhege dza 5 - 10

81 Vhutshilo ha doroboni 36

U vhala mañwalwa a no amba nga Jim a tshi pfulutshela doroboni.
U shumisa tshifanyiso tsha buḽoko ya dzifulethe kha u wana ṭhangano (mafhande) dza fhethu.
U amba nga zwine zwa khou bvelela fuḽetheni inwe na inwe..
U nṽwala maiti one a no ṭalutshedza zwine zwa khou bvelela fuḽetheni inwe na inwe.

82 Fhethu hune ra dzula hone 38

U rera nga mepe.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga mepe.

83 Jim u rumela khonani dzawe imeḽi 40

U vhala mañwalwa a re kha imeḽi.
U shumisa maṭanganyi kha u ṭanganya mafhungo.
U topola mafhambanyi.

84 Khonani dza Jim dzi a fhindula 42

U vhala mañwalwa a re kha imeḽi.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga imeḽi.
U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo. U topola zwifhinga zwi re mafhungoni (tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho).
U shumisa masumbafhethu a tshi sumbedza vhuimo na masia.

85 Laedzani nḡila 44

U vhala mepe.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga mepe.
U nṽwala masia a no sumbedza fhethu hugede kha mepe.
U topola tswayo dza badani na u bula uri dzi amba mini.

86 Hune na dzula hone 46

U nṽwala ḡirese kha fuḽobo.
U ṭanganya mafhungo a tshi shumisa maṭanganyi.
U topola madzina vhukuma.
U ḡadza garaṭa ya u rambela vhathu khontsati ya tshikolo.
U ola mepe a tshi sumbedza nḡila.

87 U laedza 48

U nambatedza fhethu kha mepe.
U rera nga mepe e na khonani yawe.
U rera ngauri ndi ngafhi hune ha vha na tsireledzo na hu si na tsireledzo.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga mepe.

88 Vhalani nga vhuronwane 50

U vhudzisa na u laedza nḡila ya u ya kha masia o fhambananaho kha mepe.
U paḡula maipfi a bva mibvumo.
U nombora maipfi nga thevhekano ya aḽifabethe.
U vhala khungedzelo.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga khungedzelo.
U dizaina khungedzelo.

89 Ri khou vhona khombo 52

U vhala tshiṭori tsha zwifanyiso.
U nṽwala mapulo a maipfi a tshi fhedzisa tshiṭori.
U humbulela na u nṽwala u nṽwala magumo a tshiṭori.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwo teaho.
U vhala maipfi na u thetshelesa mibvumo.
U topola na u livhanya masala.

90 Ho bvelela mini? 54

U topola thevhekano ya tshiṭori.
U vhambedza zwifanyiso zwivhili na u topola pambano.
U fhedzisa fomo ya khombo nga u dzhenisa mafhungomatsivhudzi.

91 Khontsati ya tshikolo 56

U vhala mbekanyamushumo ya khontsati ya tshikolo.
U rera nga mbekanyamushumo e na khonani yawe.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha mbekanyamushumo.
U ola phosiṭara ya u kungedzela khontsati a tshi bula mafhungomatsivhudzi o teaho.

92 Vhaeni khontsatini yashu 58

U vhala atikili ya gurannḡa.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha atikili ya gurannḡa.
U nanguludzela maipfi zwibogisini zwa maipfi zwo teaho.
U topola madzina a no khou ṭahela na maṭaluli a zwi shumisa kha u fhedzisa mafhungo.

93 Dan ndi muñwevho 60

U vhala mañwalwa a no amba nga Dan.
U nṽwala ṭhalutshedzo ya Dan.

94 U rera nga mepe wa Afrika Tshipembe 62

95 Zwifanyiso zwa zwigeriwa 63

96 U nṽwala tshiṭori tshanu 65

U rera nga puloto ya tshiṭori.
U nṽwala mihumbulo ya tshiṭori nga fhasi ha ṭhoho dze dza nṽwala.
U ita bugu ya zwigeriwa.

Kha ri vhale

Jim u pfulutshela doroboni

Khotsi a Jim vho wana mushumo muswa doroboni zwino muṭa wavho u tea u pfuluwa. Jim o pfa o ṭungufhala nga maanda musi a tshi tea u sia khonani dzawe dza tshikoloni. Zwo vha zwo tou tea vhukuma uri a ye tshikoloni tshiswa.

U dzula doroboni zwo f̣hambana na u dzula mudini wa mahayani. Hu na vhathu vhanzhivhanzhi vha no dzula doroboni **nahone** hu na goloi nnzhinnzhi. Zwiṯaraṯani muthu u vhona vhathu vha tshi khou tshimbila nga nayo, vha tshi khou namela thekhisi na zwidimela, vha tshi ya f̣hethu ho f̣hambananaho. Vhathu vhanzhi a vha na ngade **ngauri** vha dzula kha zwif̣haṯo zwilapfulapfu na dzifuletheni.

Jim u dzula kha buloko ya dzifulethe. U dzula kha tshitizi tsha vuvhili fuletheni ya 2A. U dzula tsini na tshikolo **lune** a kona u tou tshimbila a tshi ya tshikoloni.

Jim u tshimbila a tshi xela **ngauri** zwiṯaraṯa zwo ḡalesa nahone zwi a fana zwoṯhe. Khonani yawe Shumani u a mu thusa arali o xela. U na miṯwaha mivhili a tshi khou dzula doroboni.

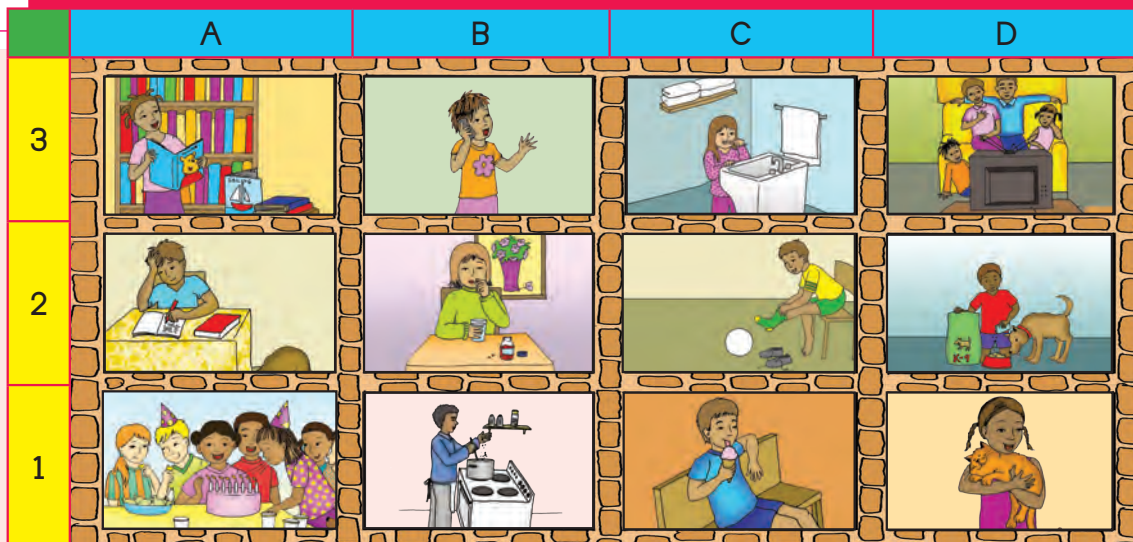

Kha ri ṽwale

Lavhelesani zwine vhathu vha khou ita af̣ho bulokoni ya dzifulethe.

Tshifanyisoni itshi, ro nombora fulethe dzoṯhe. Hu na zwitizi zwiraru, zwi re na fulethe n̄a kha tshitizi tshiṽwe na tshiṽwe. Tshitizi tshiṽwe na tshiṽwe tshi na nomboro, nahone fulethe iṽwe na iṽwe i na leḡere la alifabethe.

Thebulu i re af̣ho f̣hasi i na mutevhe wa zwine muṽwe na muṽwe a khou ita. Kha iṽwe na nyito iṽwe, dzhenisani nomboro ya fulethe ine itsho tshithu tsha khou itwa khayo. Shumisani nomboro ya tshitizi (i re kha kholomo ya muṭada kha tsha monde), na nomboro ya fulethe (i re kha rou ya muvhala wa lutombo nga nṯha).

Jim u khou ita
tshuriwahaya yawe.

2A

Musidzana u khou
nwa mushonga.

Musidzana u khou
vhala bugu laiburari.

Vhana vha khou
pembela phathini.

Mutukana u khou
ambarela u ya bolani.

Munna u khou bika.

Musidzana u khou
tamba mano.

Mutukana u khou la
aisikhirimu.

Musidzana u khou
luludzela tshimange.

Musidzana u khou
amba nga lutingo.

Mutukana u khou fha
mmbwa zwiliwa.

Vha khou talela TV.

Kha ri riwale

Lavhelesani maipfi e na riwala kha thebulu. Zwino dzhenisani maipfi ane a khou talela u itela u taphudza mafhungo.

Vha khou

TV.

U khou

nga lutingo.

Mutukana u khou

mmbwa.

Mutukana u khou
aisikhirimu.

Shumani u khou

bugu.

Kha ri vhale

Lavhelesani mepe ni ambe nga zwifhaṱo na fhethu hune wa sumbedza. Sumbani zwine na khau vhona kha tshibuloko tshirwe na tshirwe ni bule uri ndi tshithude.

	A	B	C	D
6	 nṁḁu	 nṁḁu	 bannga	 makete
5	 tshikolo	 phakha	 sibadela	 suphamakete
4	 tshiṱediamu	 bambelo	 kereke	 tshiṱitshi
3	 resiturente	 khireshe	 laiburari	 fulethe
2	 kiliniki	 mavhengele	 tshiṱitshi tsha mapholisa	 tshiṱitshi tsha vhadzimamulilo
1	 zuu	 garatshini	 poswoni	 vhukavhabufho

Kha ri n̄wale

Zwino bulani uri hūnwe na hūnwe ha afha fhethu ndi ngafhi. Shumisani nomboro dza mutāda dzi no bva kha tsha monde tsha mepe na maledere a muvhala wa lutombo a re nga nt̄ha.

2A

Kilini i nga ngafhi?		Sibadela tshi nga ngafhi?	
Laiburari i nga ngafhi?		Tshititshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?		Fulethe dzi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?		Zuu i nga ngafhi?	
Miri minzhiminzhi i kha buloko ifho?		Tshititshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	

Kha ri n̄wale

Zwino ambani na khonani yaṅu nga fhethu ho fhambananaho hu re kha mepe. Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho ni vhavhili ni kone u n̄wala phindulo.

Bulani fhethu huvhili hune ha vha <u>tsini</u> na tshikolo.	
Bulani fhethu huṅa hune ha vha <u>seli</u> na kereke.	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha <u>phanda</u> ha vhukavhabufho?	
Ndi fhethu hufhio hune ha vha <u>tsini</u> na tshikolo?	
Bambelo li <u>vhukati</u> ha	
Dzifulethe dzi <u>tsini</u> kana <u>kule</u> na tshikolo?	_____ na _____
Arali ha thoma mulilo tshikoloni, lori ya tshidzimamulilo i do tea u tshimbila tshikhala tshingafhani? Vhalani zwibuloko.	
Ni tama u dzula ngafhi? Bulani uri kha tshibuloko tshifhio na uri ndi nga mini no khetha tshibuloko tshenetsho.	

Kha ri vhale

Ha: vhonani@library.com, ntakadzeni, ann@library.com, sam@library.comI bva kha: Jim@school.com

1 Khubvumedzi 2015

14h22

Khonani dzanga Vhonani, Kanakana, Sam na Ntakadzeni

Ndi vho dzula doroboni zwino. Ndo takala nga maanḁa uri ndi khou ni rumela luḁwalo lwa imeili nga khomphiyutha ya tshikolo. Ndo ni ḁuvha nga maanḁa noṁhe.

Fhano doroboni a ho ngo fhumula hu na ṁhirafiki nnzhinnzhi. Ndo thoma tshikoloni tshiswa. Ndi tshikolo tshihulwane nga maanḁa. Hu na vhana vha no hovhelela 1000. Tshikolo itshi tshi tsini na phakha na bambelo. Nga masiari ndi ya u guda u bambela. Ndi na khonani. Dzina ḁawe ndi Shumani. Ri ḁilasini nthihi. Musi ndi tshi xela afha tshikoloni u a nthusa.

Ndi vho dzula fuḁetheni. Ndi dzula kha tshitizi tsha vhu4. Ndi nṁhanṁha. A hu na ngade fhedzi ri na mashudu nga uri ri dzula tsini na phakha. Ndi a kona u ya hone nda tamba na khonani dzanga.

Ndi na fulufhelo ḁauri ndi ḁo nangiwa nda vha khephutheni (mukapuṁeni) wa thimu ya bola nahone ndi tou tama arali ri tshi nga tamba na tshikolo tsha vhoiwe. Ndi ḁo ḁa nda ni dalela ndi tshi ḁa u dalela makhulu wanga nga Khiresimusi.

Ndi khou humbela uri ni mbo ḁi fhindula zwino, ndi ḁo dzula khomphiyuthani ndo lindela phindulo.

Zwavhuḁi

Jim

Rumelani

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi maṁanu kha u ḁwala mafhungo aṁu inwi muṁe buguni yaṁu ya ḁḁowedzo.

Maipfimaḁivhiwa

renga
rengiwa
fara
farela

maandḁa	muomva	muungo	miumo	tshiimo
maano	muora	muumo	miungo	tshiimbo
maanga	muongi	muunda	miunda	tshiitwa

Kha ri ñwale

Tumani phere inwe na inwe ya aya mafhungo ni tshi shumisa maipfi a tevhelaho uri a ni thuse.

nahone

ngauri

zwino

fhedzi

Nahone, zwino, fhedzi
na ngauri ndi matanganyi.
Ri a shumisa kha u
tanganya mafhungo.

Doroboni hu na vhathu vhanzhi.

Ho dalesa tshirafiki.

Vhunzhi ha vhathu a vha na ngade.

Vha dzula fuletheni.

Jim u dzula tsini na tshikolo.

U a kona u ya tshikoloni nga milenzhe.

Hu na bambelo tsini na tshikolo tshawe.

U a ya u guda u bammbela.

Jim u dzulela u xela.

Zwitaraṭa zwo dalesa.

A huna ha u tambela dzharatani.

Ndi tamba phakhani.

Kha ri ñwale

Wanani lifhambanyi (athonimi) la ipfi linwe na linwe lo swifhadzwaho ni li ñwale tshikhalani.

kule

sekena

renga

tshedza

tavhanya

Tshikolo tshi tsini.

kule

Vha rengisa malegere.

Bada yo atama.

Ndi a lenga u swika tshikoloni.

Doroboni hu na swiswi vhusiku.

Ni kha dielelwa uri
pfanywa ndi mini?
Ndi ipfi line la amba
zwi no fana na zwa
linwe. Lifhambanyi
ndi ipfi line la amba
zwi no fhambana na
zwa linwe ipfi.

Kha ri vhale

Ha:

Jim@school.com

I bva kha:

vhonani@library.com

1 Khubvumedzi 2015

14h45

Khonani yanga Jim

Yoo, ri kha dzi tou bva u tšanganedza imeili yaṅu. Roṯhe ri khou shumisa khomphiyutha ya laiburari.

Na riṅe ro ni tšuvha, tšama. Ni khou dzhena tshikoloni tshihulwane vhukuma. Zwino ni khou guda u bambela. Ri tou ni tama. Ri tou tama arali ri tshi nga ḡa ra ni dalela khathihi na u vhona tshikolo tshaṅu.

Tšamusu ri ḡo ni vhona Khiresimusi i sa athu swika.

Zwavhuḡi

Vhonani, Ann, Sam na Ntakadzeni

Rumelani

Kha ri ṅwale

Ndi nnyi o fhindulaho?

Vho fhindula nga ḡuvha lifhio?

Vho fhindula nga tshifhingade?

Avha vhana vho vha vhe ngafhi?

Kha ri n̄wale

Shumisani maipfi a nyito kha u fhedzisa mafhungo aya.

Ni kone u bula uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino naa kana tsho f'hiraho.

u pfulutshela	Jim u pfulutshela doroboni.	tsha zwino
o pfulutshela	Mahola Jim _____ doroboni.	
vha toda	Khotsi awe _____ mushumo.	
vho toda	Khotsi awe _____ mushumo.	
o ya	U ya tshikoloni nga milenzhe.	
u ya	Mulovha Jim _____ tshikoloni nga milenzhe.	
o tevhelela	Shumani u tevhelela bugu.	
u tevhelela	Mulovha Shumani _____ tevhelela bugu.	

Kha ri diphine

Dzhenisani madadzisi kha giridi ya maipfi. Vhalani maledere a re kha ipfi liiwe na liiwe uri a ni thuse kha u wana tshikhala tsho teaho tsha maledere.

n̄tha

kule

tsini

bolani

tsimuni

tivhani

Kha ri vhole

Kha ri humele kha mepe. Lavhelesani mepe.

	A	B	C	D
6	poswoni Mandela Road	Tshiozwi Avenue	vhukavhabufho Denga Avenue	Muunga Street Mutshedzi Avenue
5	tshititshi Marude Road	vhupakagoloi	phakha	tshititshi tsha mapholisa
4	Tshiredzi Street	kereke	phakha	khireshe
3	suphamakete Vhakoma Road		tshikolo	
2	Nzenene Street	sibadela		garatshini
1	makete		khofi ya Inthanete	limaga

Kha ri n̄wale

Lavhelesani mepe ni kone u dzhenisa phindulo dza mbudziso idzi.

Maipfima divhiwa

luma
lima
lema
londa

Tshikolo tshi kha tshitarata tshifhio?

Suphamakete i khoneni ifhio?

Gethe la sibandela li tshitaratani tshifhio?

Ndi ngafhi hune vhana vha nga tamba vho tsireledzea?

Ndi ngafhi hune ha vha na phosho?

Ndi ngafhi hune ha tamba hu si na tsireledzo?

Kha ri n̄wale

Nwalani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya poswoni.

Nwalani kutshimbilele kwa u bva sibandela u tshi ya tshikoloni.

Nwalani kutshimbilele kwa u bva tshikoloni u tshi ya garatshini.

Kha ri diphine

Tswayo idzi dzi amba mini?

Kha ri ñwale

Ñwalani ñirese
kha fulobo i no
khou rumelwa inwi.

Kha ri ñwale

Talani mutalo u tshi bva kha tshibogisi tsha lutombo u
tshi ya kha tsha pinki u itela u tshaphudza fhungo ñiñwe
na ñiñwe. Talelani litanganyi fhungoni ñiñwe na ñiñwe.

Nahone, zwino na
ngauri ndi matanganyi.
Ri a shumisa kha u
tanganya mafhungo.

O pfuka bada ngauri		nda ya laiburari.
O bvisa bugu yawe ya risipi ngauri		nda ya nda sedza kha nothisibodo.
Ndo vha ndi tshi khou ya u tamba bola, zwino		roboto dzo vha dzi dala.
Ndo vha ndi sa ñivhi uri ri tamba netibolo nga maduvha afhio, zwino		ndo tuwa na khokho dzanga tshikoloni.
Ndo edela u lenga nahone		o vha a tshi todou baka khekhe.
Ndo vha ndi si na tsha u vhala, zwino		ro vha ri tshi khou tamba metshe.
Ro ya mudavhini wa mitambo ngauri		nda balelwa u buba nga matsheloni.
Vho ri a ye kiliniki ngauri		o vha a tshi khou lwala.

Kha ri riwale

Talelani madzina ane a tea u thoma nga malederedanzi.

<u>vhonani</u>	maanda	tshimedzi	lusikisiki	durban	dan
musumbuluwo	tshidulo	khekhe	bugu	polokwane	dzuvha
pene	busi	baisigiri	bugu	johannesburg	tshigero

Kha ri diphine

Rumelani Vhonani na Sam thambo ya u vha ramba khontsatini ya tshikolo. Dzhenisani mafhungomatsivhudzi ngomu garaṭani ya thambo ni ole na u leibula ngila yavho u bva tshititshini kana vhuimabisi i swika tshikoloni.

Khonani dzanga Vhonani na Sam

Mbekanyamushumo ya khontsati

Ni khou rambiwa khontsatini ya
tshikolo tshashu.

Deithi:

Tshikolo:

Olani kutshimbilele u bva tshititshini u ya tshikoloni. Dzhenisani lebulu dzi no sumbedza madzina a zwiṭaraṭa na madzina a fhethu hune vha ḡo hu fhira khaho.

Kha ri ite nyito

Olani mepe waṅu inwi muṅe.

Gerani zwifanyiso zwa fhethu ho fhambananaho kha bammbiri la u shumela la 95 (kha siatari la 63) ni zwi nambatedze kha giridi iyi.. Ni nga dikhethele hune na nga nambatedza hone afho fhethu nga huthihi nga huthihi. Ni nga nanga nthihi ya nṅu ya vha yaṅu na dikhethele hune na tama u i nambatedza hone. Ni i toḁa tsini na tshikolo?

	A	B	C	D
6				
5				
4				
3				
2				
1				

Kha ri riwale

Sumbedzani khonani yaṅu mepe waṅu. Sumbani he na nambatedza masia o fhambananaho. Ni kone u dzhenisa nomboro na leḡere ni tshi sumbedza uri sia liṅwe na liṅwe no li vhea ngafhi. Afho zwikhalani, bulani uri ndi ngani no khetha u vhea tshifanyiso itshe heneḡho fheṡhu. Vhudzani khonani yaṅu uri ndi ngafhi hune na nga tamba ni songo tsireledzea kana no tsireledzea.

Maipfimaḡivhiwa

vhukati
zwenezwo
mathomoni
magumoni

Zwino bulani uri fheṡhu afha hu tshibulokoni tshifhio.	Bulani uri ndi nga mini masia aya no a vhea afho. Ngauri ...
Kilini i nga ngafhi?	
Laiburari i nga ngafhi?	
Sibadela (vhuongelo) tshi nga ngafhi?	
Tshikolo tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha vhadzimamulilo tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha mapholisa tshi nga ngafhi?	
Tshititshi tsha tshidimela tshi nga ngafhi?	
Fulethe dzi nga ngafhi?	
Phaka i nga ngafhi?	
Nḡu ya haṅu i nga ngafhi?	
Bambelo li nga ngafhi?	
Suphamakete i nga ngafhi?	
Kereke i nga ngafhi?	

Kha ri ite nyito

Vhudzisanani nga tshaṅu ṅdila ya u ya fhethu ho fhambananaho kha mepe. Shumisani maipfi a tevhelaho.

khonelani kha tsha monde

khonelani kha tsha u ṽa

iyani phanda nga ṅdila

Ni ḁo vhona ____ kha tsha u ṽa

khoneni ni khonele kha

ni fhire phakha ...

Ḑivhamaipfi

Paḁukanyani maipfi a tevhelaho u itela u sumbedza mibvumo yo fhambananaho. Ni kone u nombora aya maipfi tshibogisini tshiriwe na tshiriwe a tshi tevhhekana nga alifabethe.

1	si/ba/de/la		mapholisa		suphamakete		mudavhini
3	bambelo		ṽaiburari		resiturente		makete
2	tshiporo		kereke		garatshi		thekhis

Kha ri vhole

Vhalani khungedzelo i re kha siatṽari ṽa seli, ni kone u amba na khonani yaṅu nga zwine khungedzelo ya ni fulufhedzisa zwone. Ni kone u dzhenisa ee kana hai siani ṽa mbudziso idzi.

Vhalani mbudziso dzi tevhelaho ni ṽwale ee kana hai. (✓)	ee	hai
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ita uri ni gidime nga luvhilo?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ni thusa uri ni vhe ngwena?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tshi nga ita uri ni pfe ni na maanda?		
Ni vhona u nga itshi tshikhipha tsho tshipa?		
Ni vhona u nga iyi khungedzelo i amba zwone nahone a i fhuri?		
Hu na iṽwe khungedzelo ine na i ḁivha ine ya fhura vhathu?		

Tshikhipha tshine nwana muñwe na muñwe o thanyaho a tea u vha natsho!

Vhana, arali ni tshi todou vha Shapu ni tea
u renga tshikhipha tsha **Supha Shapu**.

Tshi do ita uri ni kone u gidima nga luvhilo
nahone ni do vha ngwenā ya vhugwenā.

Ni do pfa ni na maanda musu no ambara
tshikhipha tsha **Supha Shapu**.

Ni do rambiwa phathini dza muñwe na muñwe.

Rengani tshithihi namusi. Mitengo ya
fhasisa fhano doroboni.

Ndi R150 fhedzi! Seili ndi ya vhege nthihi fhedzi.

**Kha ri
diphine**

Diiteleni khungedzelo yanu inwi mune. Olani tshifanyiso ni riwale
mafhungo a si manzhi a no do ita uri vhatu vha renege itsho tshithu.

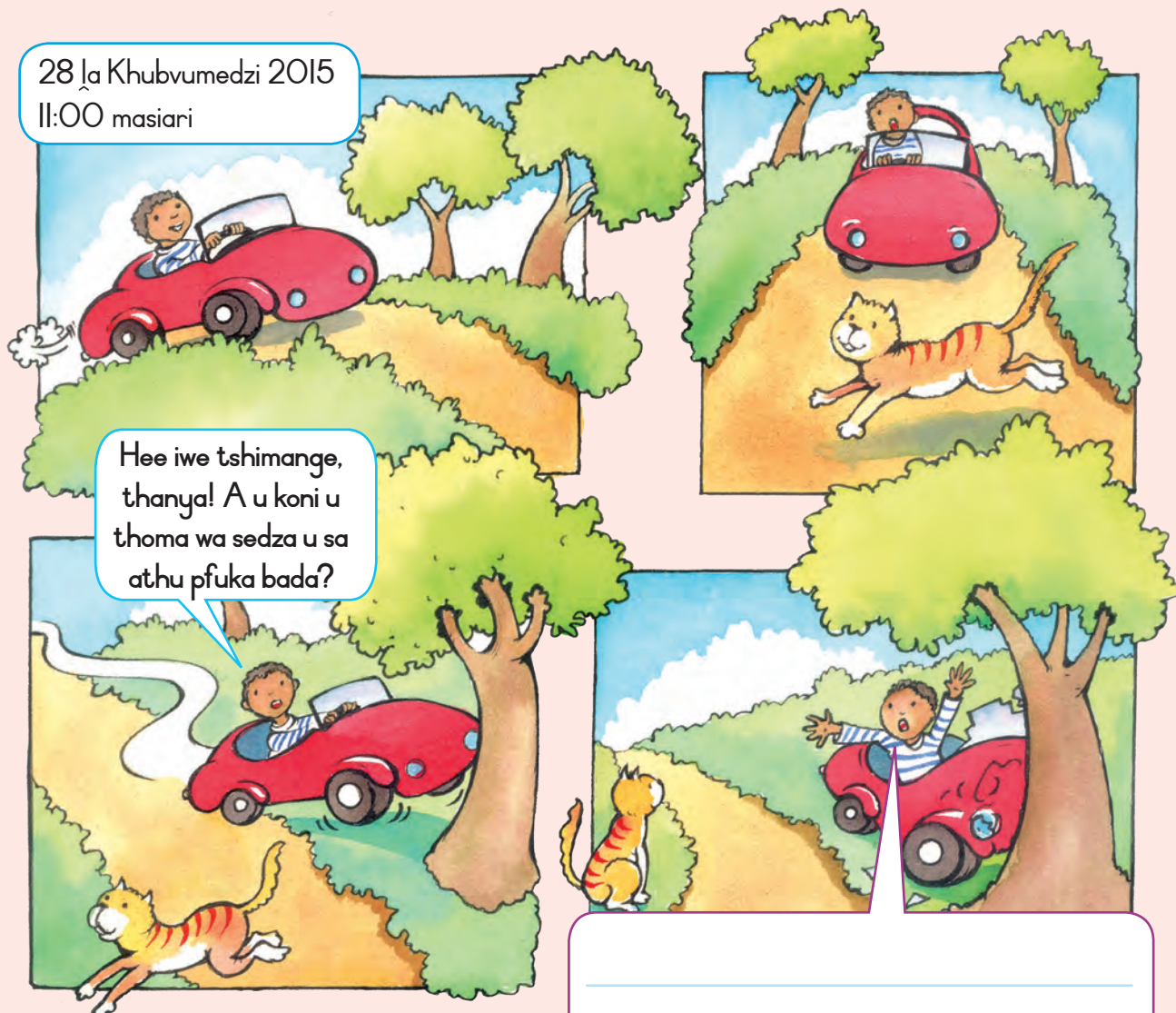

Kha ri vhale

Vhalani tshitoro ni dzhenise kha bulo la maipfi zwine na vhona u nga zwo ambiwa nga diraiva.

28 la Khubvumedzi 2015

11:00 masiani

Kha ri nwale

Ni vhona u nga uyu munna a nga kha ni kona u reila goloi yawe nga murahu ha khombo? Zwino nwalani mafhungo mararu nga zwine na vhona u nga zwo tevhela tshitorini itshi.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ṛwala mafhungo kha bugu yaṇu ya ṇḡowedzo.

fhufha

fhala

phungo

phore

khokho

shango

shavha

khani

guma
gama
gogo
gaku

shaka	fhasi	khakha	phanga

Kha ri ṛwale

Vhalani fhungo liṛwe na liṛwe, ni tingedzele liṣala line na nga li shumisa vhudzuloni ha maipfi o talelwaho nga fhasi.

Munna o thula muri nga golo.	inwi	ene	riṇe	vhone	tshone
Tshimange tsho pfuka bada.	inwi	ene	riṇe	vhone	tshone
Jim na Shumani khombo iyi vho i vhona.	inwi	ene	riṇe	vhone	tshone
Shumani a tea u ṛwalela mapholisa muvhigo.	inwi	ene	riṇe	vhone	tshone
Nṇe na Shumani ra isa tshimange hayani.	inwi	ene	riṇe	vhone	tshone

Kha ri ṛwale

Talani mutalo ni tshi livhanya masala a re kha kholomo ya u thoma na masala o teaho a re kha kholomo ya vuvhili.

ya ene	kwanga
tsha ene	vhaṇu
tsha tshone	yawe
zwa riṇe	tshawe
kwa nṇe	zwashu
vha inwi	lavho
la vhone	tshatsho

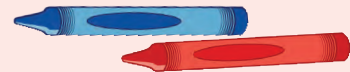
Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso ni tshi sumbedza thevhekano yone ni kone u tlatshedza khonani yaṅu uri ho bvelela mini zwi tshi tevhekana nga ngona.

Kha ri
diphine

Wanani phambano.

Kha ri n̄wale

Ni tea u d̄adza fomo ya u itea ha khombo.

D̄ielekanyeni no vha ni n̄dilani ya u bva tshikoloni ni tshi ya hayani. Na vhona khombo n̄dilani. No vhona goloi i tshi bva n̄dilani i tshi khou tinya tshimange.

Goloi ya ya ya thula muri, f̄hedzi mureili a si huvhale na tshimange na tshone tshi si huvhale.

Ho vha inwi ni nothe we na vhona khombo iyi, zwino no humbelwa uri ni n̄wale tshiṭori tsha zwe zwa bvelela. Musi ni sa athu d̄adza fomo, vhudzani khonani yaṅu zwine na d̄o amba.

Fomo ya Khombo

Dzina laṅu	
Deithi ya khombo	
Tshifhinga tsha khombo	
Ho bvela mini:	
Ho thoma	
Ha d̄a	
Nga murahu	
Ha f̄hedzisela	
Tsaino:	

Kha ri ambe

Vhalani mbekanyamushumo nga vhuronwane ni vhudze khonani yaṅu uri khontsati i ḑo vha i ya mini. Bulani uri ndi tshiteṅwa tshifho tshine tsha ḑo ni takadzesa.

Mbekanyamushumo ya **Tshikolo tsha Phuraimari tsha TSHITENZHE**

Duvha: 3 Khubvumedzi 2015

Tshifhinga: 2:00 u swika 5:30

Tshifhinga	Gireidi	Aitheme (Tshiteṅwa)
13:00		U vula mushumo nga Tḥohoyatshikolo Vho Dama
13:10	Gireidi ya 1	Luimbo lwa Winnie wa Tshivhingwi
13:20	Gireidi ya 2	Luimbo: Riṅe a ri ofhi phele khulukhulu mmbi
13:40	Gireidi ya 3	Maluṭa na muṅawa Vhatambidende: Jim u tamba sa Maluṭa . Shumani ndi mme a Jim
14:00 to 14:30		Bureiki Vhana vha tshikolo vha ḑo ṅewa dzhusi na mathuthuba. Vhabebi vha nga renga tie na kofi.
14:30		Pfufho dza Gireidi 1, 2 na 3
15:00	Gireidi ya 4	Khwairi ya vhana i imba Luimbo lwa Lushaka
15:15		Tshipitshi tsha u vala mushumo: Minisiṭa wa Pfunzo ya Muteo

Kha ri ṅwale

Lavhelesani mbekanyamushumo.

Khontsati i thoma nga tshifhingade?

Ndi nnyi a no ḑo vula mushumo?

Kilasi ya Gireidi 1 i ḑo ita mini?

Hu do bvelela mini nga 13:20?	
Vhatambi vha no do tamba nga 13:40 ndi vhonnyi?	
Kilasi ya Gireidi 4 i do ita mini?	
Hu do bvelela mini nga bureiki?	
Ndi nnnyi a no do ita tshipitshi tsha u vala mushumo khontsatini?	
Ni tshi do takadzwa nga tshitenwa tshifho?	
Arali na nga swika nga 14:30 ni nga tahela mini na mini?	1
	2
	3
	4

Kha ri
diphine

Olani phositara ya u kungedzela khontsati. Ntani mafhungomatsivhudzi othe o teaho.

Kha ri vhale

Denzhe la Vhana

Khontsati khulu tshikoloni tsha Tshitenzhe

Muvhigi: Shandu Maile

4 Khubvumedzi 2015

Vhana vha Tshikolo tsha Tshitenzhe vho bveledza khontsati yavhudi nga maanda mulovha. Vho mvumvusa vhataleli nga matambwa a no bva kha Winnie wa Tshivhingwi na Zwiguluzwana Zwiraru. Vhatambidendele ho vha hu Jim Brown na Shumani Simba vhe vha tamba kha Maluta na Munawa. Jim o vha e Maluta, ngeno Shumani e mme awe.

Thohoyatshikolo vho vha vho takala nga maanda ngauri Minist'a wa Pfunzo ya Muteo vho vha vhe hone na vhone. Minist'a vho ri: "Ndi pfa ndi tshi dikukumusa vhukuma nga hetshi tshikolo. Vhana vha f'hano vha khou shuma

zwavhudi nga maanda nahone ndi a kona u zwi vhona uri vhadededzi na vhabebi vha khou ita mushumo wavhudi." Tshikolo tsho nekeda pfufho vhagudi vhane vha dzulela u ita tshuriwahaya dzavho. Vhagudi vhenevha vho shuma zwavhudi na kha milingo ya ANA riwedzi wo fhelaho. Vhengele la Bono lo vha lone le la lambedza nga pfufho dza bugu.

Kha ri riwale

Ni vhona u nga muṁwali wa atikili iyi u vhona Tshikolo tsha Tshitenzhe tshi tshi khou ita mushumo wavhudi? Ni zwi divha ngani?

Vhana vho wana pfufho nge vha ita mini?

Tshikolo tsho wana ngafhi pfufho?

Nwalululani fhungo line la ri vhudza uri Minist'a vho takadzwa nga zwe tshikolo tsha ita.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi a re na mibvumo i no fana. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u riwala mafhungo kha bugu yanu ya ndowedzo.

khontsi

mulambwana

mvula

mbwanana

zwikontsi

mvalo

pfuko

pfano

Maipfima divhiwa

da
dela
dinga
danzhe

khontsati	mvumvusa	matambwa	pfufho

Dzhenisani madzina na matlaluli ao ane a khou tahela.
Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

Kha ri riwale

Madzina

goloi

zwifhatso

miri

tshikolo

vhathu

Matlaluli

zwihulwane

luvhilo

phosho

vhanzhi

milapfu

zwo vha zwi

dzo vha dzi na

vho vha vhe

tsho vha tshi na

yo vha i

Kha ri vhale

Dan u dzulela u lenga nahone u dzulela u
hangwa zwithu.

Mahola u hangwa duvha lawe la mabebo.

Nwedzi wo fhiraho o hangwa bege yawe
ya tshikolo bisini.

Vhege yo fhiraho o namela
ndou sekhasini.

Mulovha o siwa nga tshidimela
a tshi ya khontsatini.

Namusi o ya tshikoloni o ambara
khosishumu ya u bambela.

Ndi muniwevho ngoho.

Kha ri ñwale

Shumisani mepe uyu
wa mihumbulo kha u
talutshedza Dan.

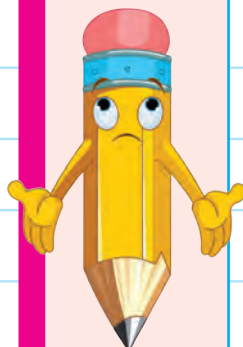
U vhonala nga ndilade

Zwiñwe zwa zwithu zwi seisaho
zwine a ita

Khonani dzawe

Zwine Dan a tea u ita uri a
elelwe zwithu

- Lavhelesami mepe wa Afrika Tshipembe.
- Sumbani mavundu a tahe.
- Ni dzula kha vundu lifhio?
- Bulani dzina la musanda wa vundu linwe na linwe.
- Sumbani zwinepe zwine zwa sumbedza huñwe ha fhethu hu hulwane kha vundu linwe na linwe.
- Ndi mavundu afhio a re kha phendelashango?

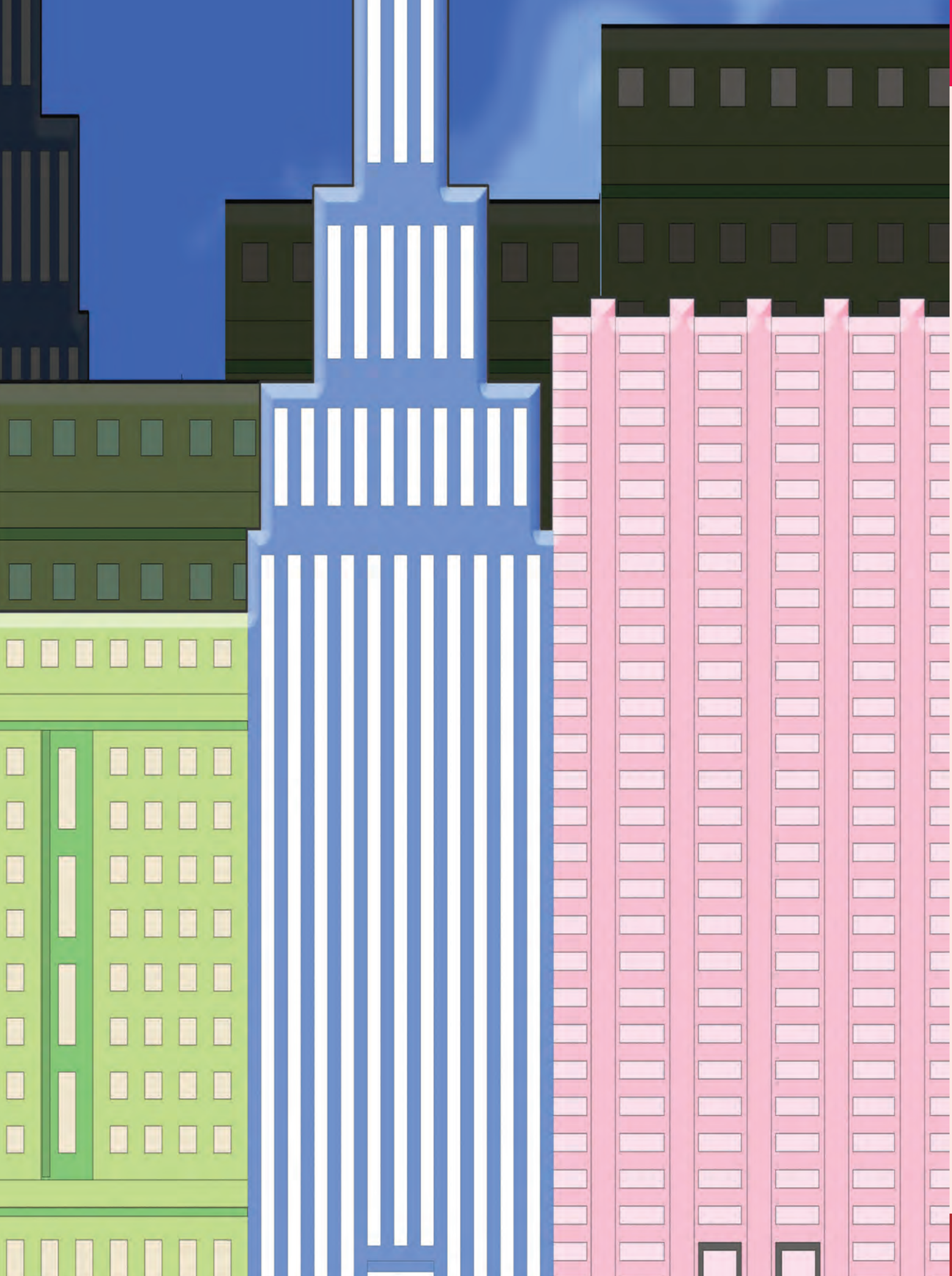

Kha ri ite nyito

Gerani zwifanyiso izwi ni zwi shumise kha u ita mepe wanu kha siatari la 4.8.

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga tshitori tshine na do ñwala.
Ni kone u dzhenisa mihumbulo yanu kha siatari ili.

Pulane ya tshitori tshanga

Vhaenewa na fhethuvhupo

Ndi vhonnyi vha re tshitorini tshanu?

Tshitori tshi bvelela ngafhi?

Tshitori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu bvelela mini mathomoni a tshitori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshiṭori?

Magumo

Tshiṭori tshi fhela nga ṅdilade?

Kha ri
ḍiphine

Itani bugu yaṅu inwi muṅe. Gerani siaṭari li tevhelaho kha hei bugu.
Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siaṭari kha mitalo.
Ṽwalani dzina la bugu kha khavara. Ṽwalani dzina laṅu nga fhasi ha dzina la
bugu, ngauri ndi inwi muṅwali wa tshiṭori. Olani tshifanyiso kha khavara.
Zwino ṛwalani tshiṭori tshaṅu buguni.

MUṂWALI NDI NNŲI?

Nwalani dzina ḷaṇu.

Miṇwaha yaṇu.

Hune na dzula hone.

8

Liga la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no sotepulana bugu yaṇu

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina ḷa bugu hafha.

Nwalani dzina ḷaṇu (ndi inwi muṇwali).

1

Liga la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

Iṣani tshiṭori tshaṇu phanḁa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

7

Nwalani mutumbu wa tshiṭori tshaṇu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u n'wala tshiṭori tshaṇu hafha.

2

3

Isani tshiṭori tshaṇu phanda hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiṭori tshaṇu.

7

9

Nwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiṭori tshaṇu.

Olani tshifanyiso hafha.

97 Vhana vhaswa tshikoloni tshashu 70

U vhala mañwalwa a no amba nga vhana vhaswa tshikoloni.
U fhedzisa thebuḽu yo ḡisendekaho kha mañwalwa.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha mañwalwa.

98 Fhethu ho fhambananaho Afrika Tshipembe 72

U gera na u nambatedza mavunḡu a ṽahe kha mepe.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga vunḡu ḽine a dzula khaḽo.
U topola mibvumo i no fhambanya maipfi.
U nanguludza maipfi hu tshi tevhedzwa thevhekano ya alifabethe.
U ñwalulula mafhungo a tshi shumisa ndongazwiga dzone.

99 Mutsho washu 74

U vhala muvhigo wa mutsho.
U shumisa mafhungomatsivhudzi a no bva kha khasho ya mutsho kha u fhedzisa tshati ya mutsho.
U shumisa maṽanganyi kha u ṽanganya mafhungo.
U shumisa thangi kha u fhedzisa maipfi.

100 Zwine ra ita 76

U ola zwifanyiso zwiṽa zwe zwe a ita mafheloni a vhege.
U ṽalutshedza nyolo.
U ñwala fhungo nga zwifanyiso a tshi topola ḽiiti.
U livhanya tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.
U shumisa maiti kha u fhedzisa mafhungo.
U topola tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho na tshi ḡaho.
U itela khonani garaṽa ya vhukonani.

101 Vhana vha bvaho huñwe 78

U vhala mañwalwa a u ṽalutshedza a no amba nga vhana vhano bva mashangoni mañwe.
U dodombedza mafhungomatsivhudzi a no kwama avha vhana.

U vhumba maipfi nga mibvumo ya g, sw, ñw, ny na b.
U sika mbudziso.

102 Zwine zwa ri takadza 80

U ita ṽhodisiso a dodombedza mawanwa.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha mvelelo dza ṽhodisiso.
U paḡula maipfi a bva mibvumo.
U ñwala maipfi nga thevhekano ya alifabethe.
U topola zwifhinga zwo fhambananaho zwi tshi sumbedzwa nga maiti.
U fhedzisa meizi.

103 Zwimangana zwivhili 82

U vhala tsirendo tsha zwimangana zwivhili.
U fhindula mbudziso nngede dzi no kwama tshirendo.
U topola maipfi a re na raimi (pfanapheledzo) tshirendoni.

104 Zwe zwimange zwa amba 84

U renda na u ita ḽitambwa nga tshirendo.
U ñwalulula mafhungo sa maambiwa.
U tamba mutambo wa maipfi nga u shumisa maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho.

105 Luñwalo lu yaho ha khonani yanga 86

U vhala luñwalo lwa vhukonani.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga luñwalo.
U topola madzina na maṽaluli e a shumiswa kha luñwalo.

106 Uṽalutshedza zwithu 88

Vha shumisa maṽaluli kha u ḡiṽalutshedza.
U shumisa maṽaluli kha u ṽalutshedza zwifanyiso.
U shumisa maṽaluli kha u fhedzisa mafhungo.
U ñwala shumisa pharaṽhalutshedzi.
U vhambedza zwifanyiso a topola phambano dzi re hone.

107 Duvha ḽa ḽaiburari 90

U vhala mañwalwamatsivhudzi a no amba nga ṽḡou
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga mañwalwa.
U shumisa masala kha u fhedzisa mafhungo.

108 U vhala bugu 92

U vhala khavara ya bugu na mutevhe wa zwi re ngomu.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho kha khavara na zwi re ngomu.
U ñwala mafhungo nga uri ndi ngani vha tshi tama u vhala bugu.
U shumisa mabulafhethu kha u fhedzisa mafhungo.
U vhala khakalulimi.

109 Lwendo lwashu lwa u ya vhugalaphukha ha ṽḡou 94

U vhala mañwala a no amba nga lwendo lwa u ya vhugalaphukha ha ṽḡou na u vhala phamfuḽethe i no amba nga ṽḡou.
U ñwala mafhungo maṽa vha tshi shumisa zwe vha guda nga ṽḡou.
U ḽeibuḽa tshifanyiso (nyolo) tsha ṽḡou.

110 U amba nga ṽḡou 96

U vhudzisa mbudziso dzi no kwama ṽḡou.
U topola maiti o teaho mafhungo.
U ñwalulula mafhungo sa maambiwa.

111 U amba nga ṽḡou (hu iswa phanda) 97

U shumisa thevhekano ya alifabethe kha u ṽuma zwithoma.

112 U ñwala tshiṽtori tshaṽu 98

U pulanela u ñwala tshiṽtori.
U ñwala mihumbulo ya tshiṽtori kha fureme ya u ñwala zwiṽtori.
U ita bugu ya tshiṽtori a ñwala tshiṽtori.

Kha ri vhale

Jim na Thandi vho vhuya tshikoloni musi holodei yo no fhela. Tshikolo tshavho tshi Johannesburg. Vhana vhothe tshikoloni itshi vha amba Luisimane musi vhe dzikilasini dzavho. Vhothe vha amba nyambo dzo fhambananaho, vhunga vha tshi bva kha masia o fhambananaho. Vhaniwe vhavho vha bva mashangoni mariwevho.

Kha ri divhane na vhaniwe vha avha vhana.

Kapa Devhula

Ndi pfi Maxiriti. Ndi na miṁwaha ya sumbe. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya.

Devhula Vhukovhela

Ndi pfi Dipuo. Ndi na miṁwaha ya malo. Ndi amba Tshitswana. Zwiḽiwa zwine nda zwi funesa ndi majegere.

Gauteng

Furesitata

Ndi pfi Makgomo. Ndi na miṁwaha ya malo. Ndi amba Tshisuthu. Ndi pfana na u vhala.

Limpopo

Ndi pfi Phaladi. Ndi na miṁwaha ya malo. Ndi amba Tshibeli. Ndi pfana na u tamba na khonani dzanga.

Kapa Vhukovhela

Ndi pfi Yani. Ndi na miṁwaha ya malo. Ndi amba Afurikantsi. Ndi pfana na u talela TV.

Kapa Vhubvaḽuvha

Ndi pfi Lulama. Ndi na miṁwaha ya ṽahe. Ndi pfana na u tamba na zwifuwohaya zwanga.

KwaZulu-Natal

Ndi pfi Mandu. Ndi na miṁwaha ya malo. Ndi amba Tshizulu. Ndi pfana na u tamba netibolo.

Mpumalanga

Ndi pfi Siabelo. Ndi na miṁwaha ya ṽahe. Ndi amba Tshiswaṽi. Ndi muthu wa bola!

Kha ri n̄wale

Vhalani nga vhana vhaswa ni fhedzise thebulo. Dzhenisani madzina avho, miṛwaha, vundu line vha bva khalo, nyambo dzavho na zwine vha zwi takalelesa. Itani thiki ni tshi sumbedza uri ndi vhatukana kana vhasidzana naa.

Dzina	Miṛwaha			Luambo	Vundu	Takalela
Dipuo	8		✓	Tshitswana	Devhula Vhukovhela	Malegere

Kha ri n̄wale

Zwino fhindulani mbudziso hedzi.

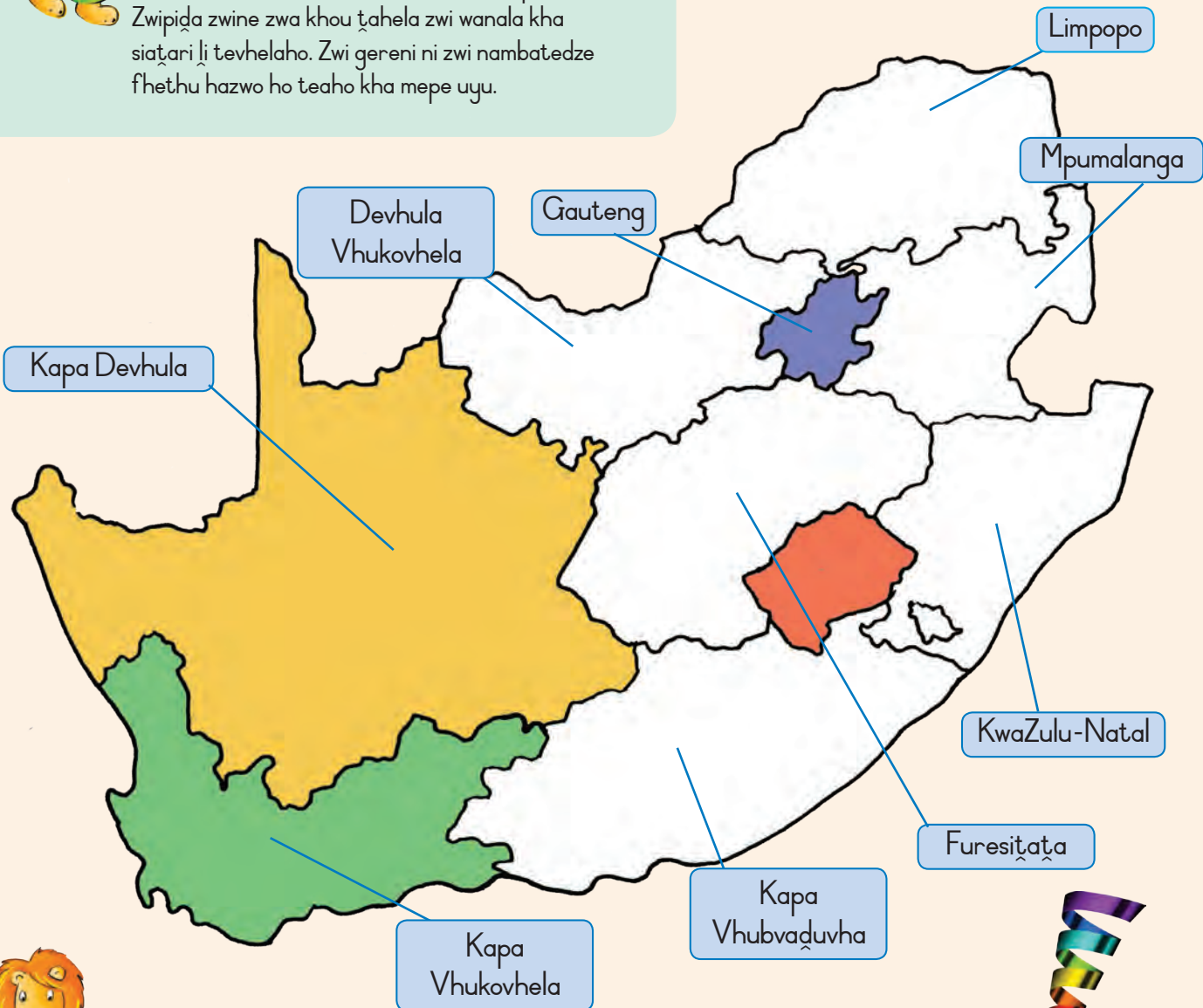

Avha vhana vha dzhena tshikoloni tshifhio?			
Ndi vhatukana na vhasidzana vhangana vhaswa vhe vha thoma tshikolo namusi?	vhatukana vha _____ vhasidzana vha _____ 		
Ndi vha ngana vha avha vhana:	vha miṛwaha ya 7?	vha miṛwaha ya 8?	vha miṛwaha ya 9?
Shumani na Jim vha dzula vunduni lifhio? (Lavhelesani tshitori hafhu.)			
Vha amba luambo lufhio vhe kilasini?			

Kha ri ite nyito

Hu na mavundu a dza rathi a siho kha mepe. Zwiṓṓḁa zwiṓe zwa khou ṭahela zwi wanala kha siatari li tevhelaho. Zwi gereni ni zwi nambatedze fhethu hazwo ho teaho kha mepe uyu.

Kha ri ṛwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Ni dzula kha vundu li fhio?	
Ni amba luambo lufhio hayani?	
Ni amba luambo lufhio tshikoloni?	
No no vhuya na dalela vundu liṓwe li fhio?	
Ndi zwifhio zwa tshipentshela zwi re vunduni la hanu?	

Divhamaipfi

Bulelani maipfi aya n̄tha ni kone u tangedzela milvumo i no a fhambanya. Tsumbo **nama na n̄ama**. Ni kone u nombora maipfi a tshi tevhekana nga alifabethe.

2	n̄wana
3	mun̄we
1	f̄hala

	vhunwa
	munwe
	f̄hala

	nona
	t̄ata
	danda

	n̄ona
	tata
	d̄anda

Maipfi ma divhiwa

dubo
tshot̄he
kakarika
sema

Kha ri n̄wale

N̄walulani fhungo l̄inwe na l̄inwe ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho ni kone u sumbedza uri ndi la lushakaḡe.

tshitatamennde

mbudziso

ndaela

garukela

dipuo u pfana na maḡegere

Tshitatamennde

Dipuo u pfana na maḡegere.

ni kona u amba nyambo nngana

n̄walani nga vhudele buguni yaḡu

ee, i khou na nahone a tho ngo bva na tshisambureni

Kha ri vhale

Lo tsha. Mutsho wa namusi khoyu.

I do na **KwaZulu-Natal** na Kapa Vhubvaḡuvha.

Li do vuwa lo tsha hu tshi fhisia Limpopo na Kapa devhula.

Hu do vha hu na makole Gauteng.

Hu do rothola Fureisitata.

Hu do vha na mvula ya mithathabo Mpumalanga na Devhula Vhukovhela.

Hu do vha na maḡumbu Kapa Vhukovhela.

Kha ri ite nyito

Talelani dzina la vundu khathihi na lushaka lwa mutsho. Ni kone u gera tswayo dza mutsho dzi re fhasi ha siaṭari ili ni zwi nambatedze kha tshati ya mutsho.

Gauteng	Kapa Vhukovhela	KwaZulu-Natal	Kapa Vhubvaḡuvha	Devhula Vhukovhela	Mpumalanga	Fureisitata	Kapa Devhula	Limpopo

buraweni
hwala
kunakisa
vala

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi maḵanu kha u ṛwala mafhungo aṇu inwi mune buguni yaṇu ya ṇḍowedzo.

muthu	phandu	muvhuda	vhala	thomba
fhetu	phando	mavhala	vhila	thambo

Kha ri ṛwale

Tumani mafhungo aya. Linwe na linwe la maipfi aya li shume luthihi.

zwino

ngauri

ngeno

fhedzi

A vha nga yi tshikoloni ṇamusi.

Ndi Mugivhela.

Dipuo u na miṇwaha ya malo.

Malindi e na ya tahe.

Mvula i khou na.

Jim u ḍo shumisa tshisambureni.

Ndi tama u renga baisigiri.

A thi na tshelede yo linganaho.

Thangi na mitshila

Arali ra thoma ipfi nga ku ri khou amba uri tshituku.

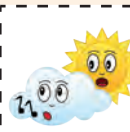
Kumange zwi amba tshimange tshituku.
Arali ra fhedza ipfi nga ulula zwi amba u itilula nyito.

Shulula zwi amba itilula nyito ya u shela.

Kha ri ṛwale

Dzhenisani phindulo dza mbalo idzo dza maipfi.

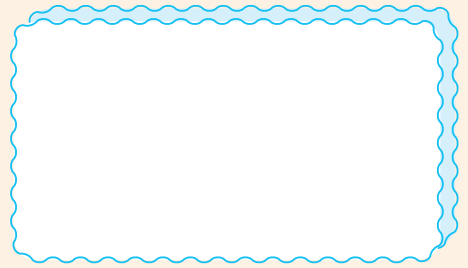
ku + mange =		wana + ulula =	
ku + shumo =		ṛwala + ulula =	
ku + bugu =		ita + ulula =	

Kha ri ite nyito

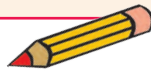
Olani zwifanyiso zwina zwa zwe na ita mafheloni a vhege yo fhelaho. Ambani na khonani yanu nga zwe na ita.

Kha ri nwale

Zwino nwalani fhungo lithihi la tshifanyiso tshirwe na tshirwe ni talele liiti.

Ndo tamba bola ya milenzhe.

Kha ri nwale

Livhanyani tshifhinga tsha zwino na tsho fhiraho tsha maiti aya.

Mapfanisi a vhonefhungo a fhela nga -o kha tshifhinga tsho fhiraho.

ndi
renga

ndo
renga

ndi
fhufha

vha a da

ndi
wana

ndo la

ndi ita

ri nwa

ndo
reila

ndi la

ndo
wana

ndo
fara

ndi fara

ndo
fhufha

ro nwa

vho da

ndi
reila

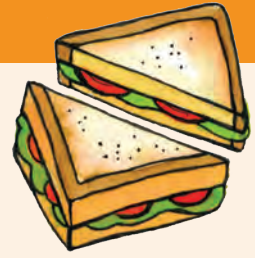
ndo ita

Kha ri n̄wale

Shumisani maiti a re kha thebulu ni tshi fhedzisa mafhungo. Ni kone u amba uri fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshidaho.

Nangani ipfi li re lone.	Dzhenisani liiti lone (ipfi li sumbedzaho nyito) kha linwe na linwe la maipfi aya.	Ili fhungo li kha tshifhinga tsha zwino, tsho fhiraho kana tshi daho?
do renga	Ndi do renga sangwetshi ya tshiswitulo.	tshi daho
ndo renga	Nwedzi wo fhelaho _____ yunifomo ntswa.	
ri ya	Rine _____ tshikoloni nga bisi ya tshikolo.	
vha reila	Khotsi anga _____ vha tshi ya mushumoni nga awara ya 7.	
ndi gweda	Nne _____ ngadeni yanga.	
ndo gweda	Mulovha _____ ngadeni yanga.	
ri imba	Rine _____ kilasini.	
yo imba	Mulovha khwairi _____	

Kha ri diphine

Itani garaṭa ya u fhululedza khonani ye ya shuma zwavhudi kha mutambo kana hobi. Ni ambe uri ndi mutambo kana hobi ifhio nga n̄da ha garaṭa. Ni n̄wale mulaedza wa tshipentshela nga ngomu.

Ndi a ni fhululedza kha u shuma hanu zwavhudi.

Kha ri vhale

Tshikoloni tshashu, hu na vhana vhaṭanu vhane vha bva kha maṛwe mashango.

Bheki u bva Zimbabwe.

Bheki u funa u tamba bola ya milenzhe. Ndi mulindavhuno.

Lee ndi Mutshaina.

U khou guda u vhala na u ṛwala Tshiisimane. U na zwimangana zwivhili. Liṛwe ḡuvha o ḡa nazwo tshikoloni zwa dzumbama khabodoni.

Naresh u bva India.

U funesa u tamba mitambo ya khomphiyutha. U na khonani nnzhi dzi no tamba nae mitambo ya khomphiyutha. U ya sentharani ya khomphiyutha ḡuvha na ḡuvha tshi tshi bva.

Peter u bva England.

U funa u tamba tshese.

Renate u bva Dzheremane.

U funa u tamba netibolo.

Kha ri n̄wale

Dadzani thebulu iyi nga mafhungo a no kwama n̄wana muñwe na muñwe a re tshitorini itshi.

Maipfima divhiwa

zwiambaro
badzhi
tho ngo
songo

Dzina	Shango	Hobi
Renate	Dzheremane	Netibolo

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselese mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u n̄wala mafhungo aṅu inwi muñe buguni yaṅu ya ndowedzo.

gole	liswa	n̄wedzi	nyolo	bola
goko	vuswa	n̄wenda	nyalo	bala
goni	bviswa	n̄wali	nyambo	beba

Kha ri n̄wale

Divhani khonani yaṅu lwa khwine. N̄walani mbudziso dzine dza thoma nga lin̄we na lin̄we la aya maipfi. Ni kone u vhudzisa khonani yaṅu mbudziso. Ni n̄wale zwine a fhindula.

Mini

Ngafhi

Lini

Ngani

Kha ri ite nyito

Itani tshodisiso ya u wana dzihobi dzine dza takadzesa khonani dzanu. Ni humbele khonani dzi ni vhudze uri dzi funesa dzifhio kha hobi idzi. Kha phindulo irwe na irwe, ni khalare tshidanga tshone kha thebulu. Ni thome fhasifhasi kha thebulu.

Mutambo	U vhala	Zwa vhuvhadi	Khomphiyutha	TV

Hobi i ine ya funeswa ndi ifhio?

Hobi ine ya si funeswe ndi ifhio?

Maipfima divhiwa

danda
devhu
dina
dugu

Divhamaipfi

Paḍulani maipfi aya ni sumbedze mibvumo yo fhambanaho. Maipfi kha tshibogisi tshirwe na tshirwe a sumbedze thevhekano ya alifabethe.

si/ba/de/la	3
khomphiyutha	1
bola	2

Zimbabwe	
Dzheremane	
Ingilandi	

murahu	
phanda	
musi	

murahu	
livhana	
tsini	

Tshifhinga tshi sumbedzwa nga lipfanisi na tsinde la liiti. Tshifhinga tsho fhiraho tshi vhonala nga ledere o kha lipfanisi; Tsumbo Mulovha ro shuma ngadeni.

Tangedzelani liiti lone.

Kha ri nwa

Mulovha u nwa/ no nwa dzhusi nga tshiswiulo.

Dan u da/o da u lenga khontsatini mulovha.

Mulovha Shumani u xedza/o xedza bugu yawe.

Muta wanga wothe u farwa/o farwa nga duda riwaha wo f'helaho.

Ro baka/ri baka khekhe ya duvha langa la mabebo mahola.

Ro ya/ri ya zuu maf'heleloni a vhege yo f'helaho.

Ro dzhia/ri dzhia tshinepe tsha ndou mulovha.

Kha ri diphine

Wanani ngila ya u ya kha hobi ine na i funesa.

mathomo

bola ya milenzhe

atelitiki

u lima ngade

dirama

dzikhomphiyutha

u londota zwifuwohaya

u vhalala

u shuma nga zwanda

Kha ri vhale

Vhuriwe vhusiku ha madumbu, zwimangana zwivhili zwa madumbu zwa thoma u semana, zwa mbo di lwa. Tshiṛwe tsho vha tsho fara **mbevha**, tshiṛwe tshi si na zwi tshi **vhavha**. Ndi zwone zwe zwa ita uri tsemano i vhifhe vhukuma.

"Ndi ḡo dzhavhula heyo mbevha," hu amba **mukomana**, "Ni ḡo dzhavhula mbevha iyi? Na ita ngauralo i ḡo **ombana**!" "Ndi ri ndi ḡo dzhavhula heyo mbevha," **mukomana**. "Ni nga si dzhavhule mbevha yanga," hu amba murathu o **pina**.

Khathihi fhedzi mukegulu zwa mu **dina** e na luswielo **bvelele**. A mbo di swielela zwimangana zwivhili nḡa, zwe swiswini **fhelele**. Fhasi ho vha hu na riwando na **mahada**. Zwimangana zwivhili zwa tumba zwo **dada**.

Zwa mbo dodoma zwi tshi dzhena zwa **vhuvha**, zwo fhumula sa **mbevha**. Zwo nukala nga **mahada**, zwi tshi khou tetemela na **mahada**. Zwo vhona uri ndi khwiṇe, vhusiku uho ha **madumbu**, u edela u fhirisa u lutanywa nga **madumbu**.

Muṇe watsho ha divhei, tsho pambiwa (nga 1880)

Kha ri ñwale

Vhalelani tshirendo ntsha na khonani yangu, ni kone u fhindula mbudziso.

Maipfima ñvhiwa

tavhanya
malo
zwothe
mato

Zwimangana zwo vha zwi tshi khou lwela mini?

Talutshedzani mutsho wa madekwana ayo?

Ndi ngani zwimange zwo humbula u litsha u lwa?

Divhamaipfi

Wanani maipfi a re na raimi (pfanapheledzo).

maḁumbu	mbevha	mukomana	bvelele
maḁumbu			

vhuvha	pina	mahaḁa	mukomana

Elelwani

tshiṭuku

tshiṭukusa

tshiṭukusesa

Kha ri ite nyito

Rendani na u edzisela tshirendo. Muthihi u tea u vha tshimangana tshihulwane ngeno muriwe e tshimange tshituku. Muthihi a tambe a tshi edzisela mukegulu a re na luswielo.

Kha ri riwale

Nwalululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa.

Tshimangana tshihulwane:

Tshimangana tshihulwane tsho ri, "

Kumangana kutuku.

Kumangana kutuku kwo ri, "

Mbevha:

Mbevhana ya luvheledza, "

Mukegulu:

Mukegulu a semana, "

Zwimangana zwivhili:

Zwimangana zwa huwelela, "

Mutatisano wa maiiti

ndi bwa

ndo bwa

ndi ola

ndo ola

ndi reila

ndo reila

ndi la

ndo la

ndi wa

ndo wa

ndi fusha

ndo fusha

ndi pfa

ndo pfa

ndi wana

ndo wana

ndi fhufha

ndo fhufha

ndi wana

ndo wana

ndi nea

ndo nea

ndi tuwa

ndo tuwa

ndi tavha

ndo tavha

ndi nazwo

ndo vha ndi nazwo

ndi pfa

ndo pfa

ndi dzumbama

ndo dzumbama

ndo nea

ndi nea

ndo tuwa

ndi tuwa

ndo vha ndi nazwo

ndi nazwo

ndo vhulunga

ndi vhulunga

ndo divha

ndi divha

ndo ita

ndi ita

ndo badela

ndi badela

ndo gidima

ndi gidima

ndo vhona

ndi vhona

ndo sumbedza

ndi sumbedza

ndo dzula

ndi dzula

ndo edela

ndi edela

ndo amba

ndi amba

ndo ima

ndi ima

ndo swiela

ndi swiela

ndo bambela

ndi bambela

Kha ri
diphine

Gidimani mbambe ya
Divhaliiti. Vhalani liiti
linwe na linwe li kha
tshifhinga tsha zwino
na tsho fhiraho kha
zwidanga zwa tada.
Khonani yanu u fanela
u vhalala maipfi a re kha
zwidanga zwa lutombo.
Ni vhone uri hu do
kunda nnyi. Ni kone u
vhudzisana tshifhinga
tsho fhiraho tsha liiti
linwe na linwe.

Kha ri vhale

123 Rose Street
New Town
1234

13 Tshimedzi 2015

Ha Mushe

Ndi minwedzi ya rathi u swika zwino ndi tshi khou dzula Afrika Tshipembe la masana. Ndi shango lavhudi. Duvha li vhonetshela duvha linwe na linwe. Ndi dzula tshitara tani tshituku. Ndu ya hashu yo lavhelesa phakha dala. Ri na miri miraru ngadeni ya hashu khulwane. Hu na zwifhato zwilapfu zwinzhi doroboni ya hashu. Ndi na zwimangana zwivhili. Zwimangana zwituku zwi sa pfi zwi ntevhela huiwe na huiwe hune nda ya. Linwe duvha zwo ntevhela tshikoloni zwa dzula khabodoni swiswini zwi tshi ongolela duvha lothe.

Ndi na khonani nga Afrika Tshipembe. Vhothe vha amba Tshiisimane. Ndi tama ni tshi nga nndalela shangoni heli lavhudi.

Khonani yangu,

Lee

Kha ri n'wale

Fhindulani mbudziso idzi.

Maipfi magdivhiwa

wa
dala
tāv'hanya
lifha

Lee u na tshif'hinga tshingaf'hani a tshi dzula Afrika Tshipembe?

U bva ngaf'hi?

U na khonani nngana Afrika Tshipembe?

Ni vhona u nga u a takalela u dzula Afrika Tshipembe?
Ndi ngani ni tshi humbula ngauralo?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u n'wala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

fula	fhanda	thotha	buba
vula	fhalala	thengo	beba
kula	fhula	thatha	baba

Kha ri n'wale

Dovhani ni lavhelese lula luriwalo. Kha fhungo liriwe na liriwe hu na ipfi line la ri vhudza zwinzhi nga dzina. (Maipfi aya ndi matlaluli.) Vhalani fhungo liriwe na liriwe nga vhuronwane ni talele madzina (maipfi a madzina). Ni kone u tangedzela litlaluli line la khou talutshedza dzina.

Tsumbo: Ndi dzula Afrika Tshipembe la masana.

Musi no no ita izwi, nwalani matlaluli e na a tangedzela nga fhasi ha thoho i re yone kha thebulu iyi.

Maipfi a tshivhalo	Maipfi a mivhala	Maipfi a mielo

Kha ri ite nyito

Ditɬalutshedzeni inwi muṇe. Swayani tshibogisi tsho teaho u itela u ɬalutshedza mavhudzi, maṭo na vhulapfu haṇu.

Mavhudzi		Buraweni	Maṭo		Matswu	Vhulapfu		Mupfufhi
		Matswu			Madala			Vhukati
		Matshena			Lutombo			Mulapfu
		Matswuku			Buraweni			Mulapfusa

Kha ri ṇwale

Dzhenisani maṭaluli ane a ɬalutshedza tshiṇwe na tshiṇwe tsha zwifanyiso izwi.

Nangani maṭaluli ane a ri vhudza zwinzhi nga madzina o swifhadzwaho. Ni kone u dzhenisa maṭaluli kha zwikhala zwo ṇetshedzwaho.

muhulwane mulapfu	Munna muhulwane o thula muri _____.
mutuku thukhu	Mutukana _____ o pandamedza mmbwa _____.
difha ɬalifha	Musidzana wa u _____ o baka khekhe ya u _____.
mutuku vhulenda	Mudededzi wa _____ o thusa musidzana _____.

Kha ri n̄wale

Tangedzelani ipfi line la fhedzisa fhungo zwavhudi.

N̄ne	u	ndi	ri	khou d̄iphina nga tshikolo.
Inwi	u	ndi	ni	mugidimi wavhudi vhukuma.
Ene	u	ndi	ri	mubiki makone.
Ene	u	ndi	ri	mutambi wavhudi wa netibolo.
Tshone	u	tshi	ri	d̄uvha li fhisaho.
Rine	u	ndi	ri	khou ya vhengeleni.
Vhone	u	ndi	vho	lenga u ya tshikoloni.

N̄walani t̄halutshedzo ya muṛwe muthu ane na pfa a tshi ni takadza.
A nga vha muthu a d̄ivheaho, kana khonani, kana muraḁo wa muṛa.

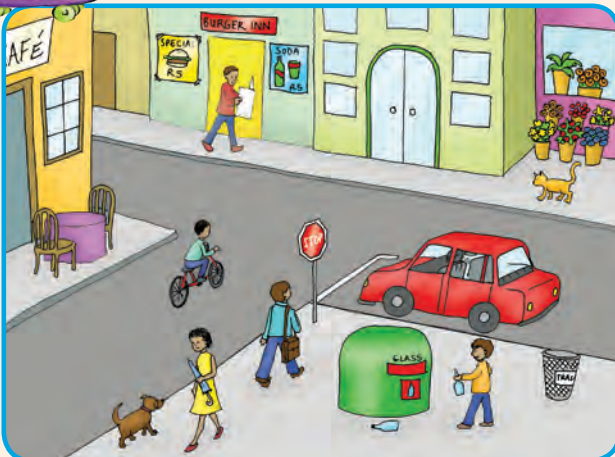
Kha ri n̄wale

Kha ri d̄iphine

Topolani phambano. Tangedzelani phambano.

Kha ri vhale

Zwithu zwiraru zwine zwa takadza nga ndou

Zwothe zwi thoma nga **m**: **musingo**, **maṅanga** na **maṇo**.

MISINGO

Ndou dzi shumisa misingo yadzo kha u vhidzelela. Dzi dovha hafhu dza i shumisa kha u panga zwiliwa kana maḍi milomoni yadzo. Dziṅwe ndou dzo ṭalifha lune dza nga shumisa misingo yadzo kha u vula bommbi. Zwi dina uri a hu na muthu we a dzi vhudza uri dzi fanela u vala hafhu bommbi.

MAṆANGA

Ndou i na maṅanga mavhili. Maṅanga o itwa nga aivori. A mela a tshi bva kha

marinini a nga nṯha ha ndou. Maṅanga a aluwa lwa vhutshilo hothe ha ndou. Ndou i shumisa maṅanga ayo kha u bwa maḍi na zwiliwa. Vhathu vhanzhi vha vhulaha ndou vha tshi itela u tswa maṅanga, o itwaho nga aivori.

MAṆO

Ndou dzi dovha hafhu dza vha na maṇo maṇa a mabande, ane a pfi madzeu. Dzi a shumisa kha u shenga zwimela zwine dza zwi la. Maṇo ayo a a kulea ha dovha ha mela maṅwe maswa. Hezwi zwi itea kha miṅwaha ya fumi miṅwe na miṅwe. Ndou i shumisa musingo wayo kha u hoha maḍi na u bwa zwiliwa. Vhathu vhavhi vha vhulaha ndou uri vha tswe maṅanga adzo, o itwaho nga aivori.

Divhamaipfi

Fhindulani mbudziso idzi.

nea
tuwa
dala
aluwa

Ndou dzi takadza nga zwifhio zwiraru?

M _____ M _____ M _____

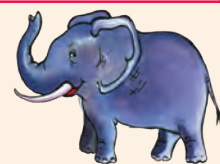
Dzi shumisa misingo yadzo kha u ita mini?

Dzi shumisa mananga adzo kha u ita mini?

Ni divha zwifhio nga manano adzo?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Zwino shumisani maipfi mananu kha u riwala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

fhula

swaswa

gole

wanga

fhuri

vhaswa

gope

lata

fhala

swenda

goko

hau

Kha ri riwale

Shumisani maipfi aya uri a ni thuse u fhedzisa mafhungo aya.

yanu

yawo

zwavho

tshanga

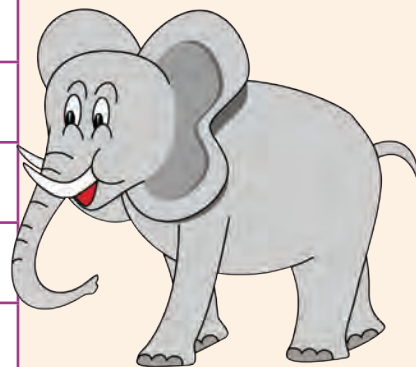
O ita tshunwahaya _____.

O tuwa na bugu _____ tshikoloni.

Vho la zwilalelo _____.

Ndo la tshiswitulo _____.

Ni fanela u ita tshunwahaya _____.

Kha ri vhale

Dzina la bugu (Manzhi nga ndou)

by Eli Smith

Mbekanyo ya zwi re ngomu

- 1 Ndou dzo tou itisa hani?4
- 2 Dzi la mini?10
- 3 Ndou dzi dāvhidzana hani?11
- 4 Miṭa ya ndou15

Kha ri ṛwale

Fhindulani mbudziso idzi.

Dzina la bugu ndi lifhio?

Munwali wa bugu ndi nnyi?

Ndi khethekanyo nṅa dzifhio dze dza bulwa kha mbekanyo ya zwi re ngomu?
Khethekanyo iṛwe na iṛwe i amba nga mini?

1

2

3

4

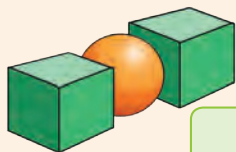
Kha ri n̄wale

N̄walani mafhungo maṭanu ni tshi amba uri ni nga takalela u vhala bugu iyi naa.
Bulani uri ngani.

Kha ri n̄wale

Maipfi aya oṭhe ndi mabulafhethu. A ri vhudza nga fhethu.
A dzheniseni fhethu ho teaho kha mafhungo aya.

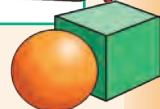
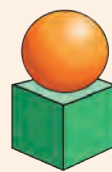
n̄tha

kha

tsini

fhasi

vhukati

Zwimangana zwo dzumbama _____ ha khabodo.

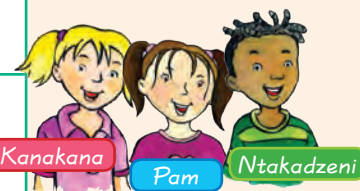
Tshibwanana tsho dzula _____ ha ṭafula.

Pam o dzula _____ ha Kanakana na Ntakadzeni.

Nḡou yo tshimbila _____ tshikwara.

Ro reila _____ ha buroho musi ri tshi ya phakhani.

Ri dzula _____ na tshikolo.

Khakalulimi: Vhalani mafhungo aya nga u ṭavhanya.

Mbudzi dza Fefe dzo fa dzi Fondwe ha Fani wa fagi ḽi
fanaho na funguvhu.

Kha ri vhale

Bisi yashu yo ima vhugalaphukha ha ndou. Vhana vha Gireidi ya 3 vho ya u vhona ndou. Ndou dza Afrika ndi dzone phukha dza shangoni khulwanesa lifhasini. Ndou dzi na maluvhi mahulwanesa kha phukha dzothe, zwenezwo ndi phukha dzo talifhaho vhukuma. Ro vhala phamfulethe iyi.

Dzi aluwa dza swika kha miṁwaha mingana?

Vhulapfu hadzo?

Ndi phukha dzine dza tshila sa muṭa?

Dzi nga tshila u swika kha miṁwaha ya fusembe.

Ndou dza Afrika dzi nga lapfa u swika kha mithara nṁa.

Ee. Muṭa ndi tshithu tshihulwane khadzo. Dzi a londa vhana vhadzo.

Dzi a lela na ndou dza tsiwana dzi si na ane a khou dzi londa.

Kha ri n̄wale

N̄walani mafhungo maṇa nga
zwe na guda nga n̄dou.

Maipfimaḍivhiwa

takala
konda
t̄hoho
thetshelesa

D̄ivhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshelese mibvumo. Zwino shumisani maipfimaṭanu kha u
n̄wala mafhungo aṇu inwi mune buguni yaṇu ya n̄dowedzo.

lela	langa	lora	lila
lela	langa	lora	lila
ila	ila	ala	ala

Kha ri ite nyito

Lebelani nyolo iyi ya n̄dou.

mulomo

mutshila

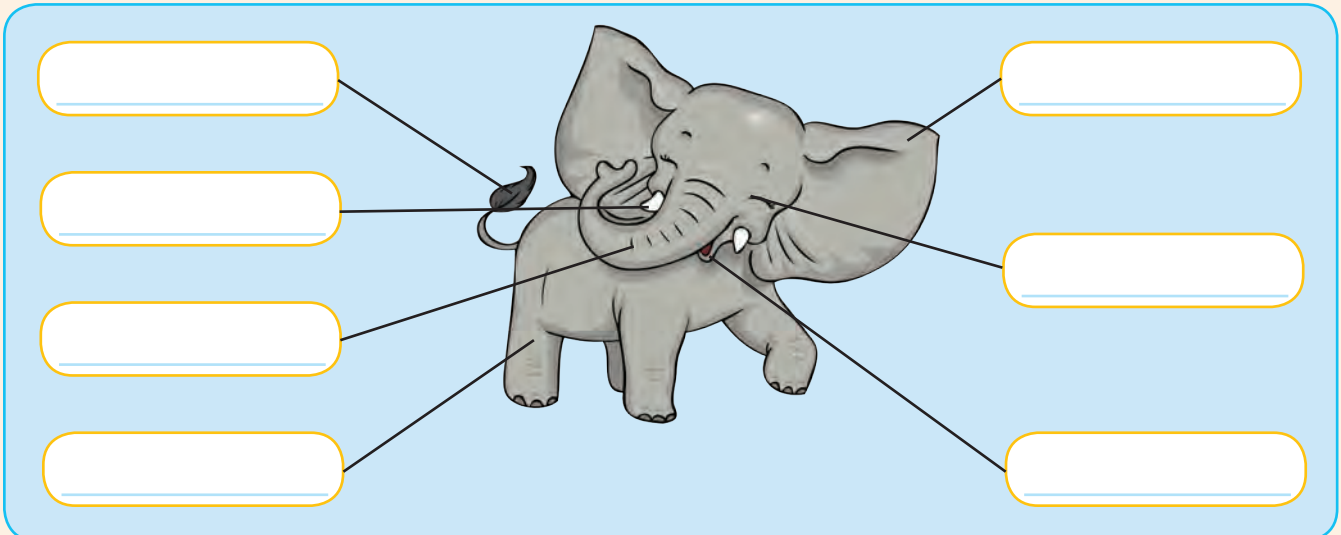
maṇo

musingo

n̄devhe

maṭo

mulenzhe

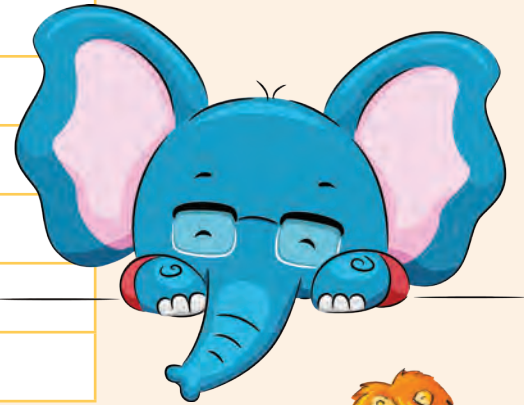

Kha ri ite nyito

Inthaviwani khonani yanu nga mafhungo a ndou.
Vhudzisanani mbudziso dza elanaho na zwe na vhala nga ndou.

Tangedzelani ipfi lo teaho kha liiwe na liiwe la maipfi aya.

Kha ri nwale

Ndo li/la apula.Ni fanela u gireithara/gireithari tshisi.Ri do vhala/vhali bugu ya nga ndou.Ndou i na mano mana/mana a madzeu.Ndou ya tsadzi khulwane yo no neta/neti zwinoMmbwa yo dihuvhadza khwanda/khwanda yayo.No vhona/vhoni ndou?

Nwalululani zwine vha khou amba sa muambi wa u thoma.
Shumisanani tswayo dza u amba.

Kha ri nwale

No diphina nga vhugalaphukha ha ndou?

Shumani o vhudzisa a ri, "

Ee, ndi havhudi nga maanda.

Jim o f'hindula a ri, "

Zwo vha zwavhudi u vhala nga ndou.

Shumani o ri, "

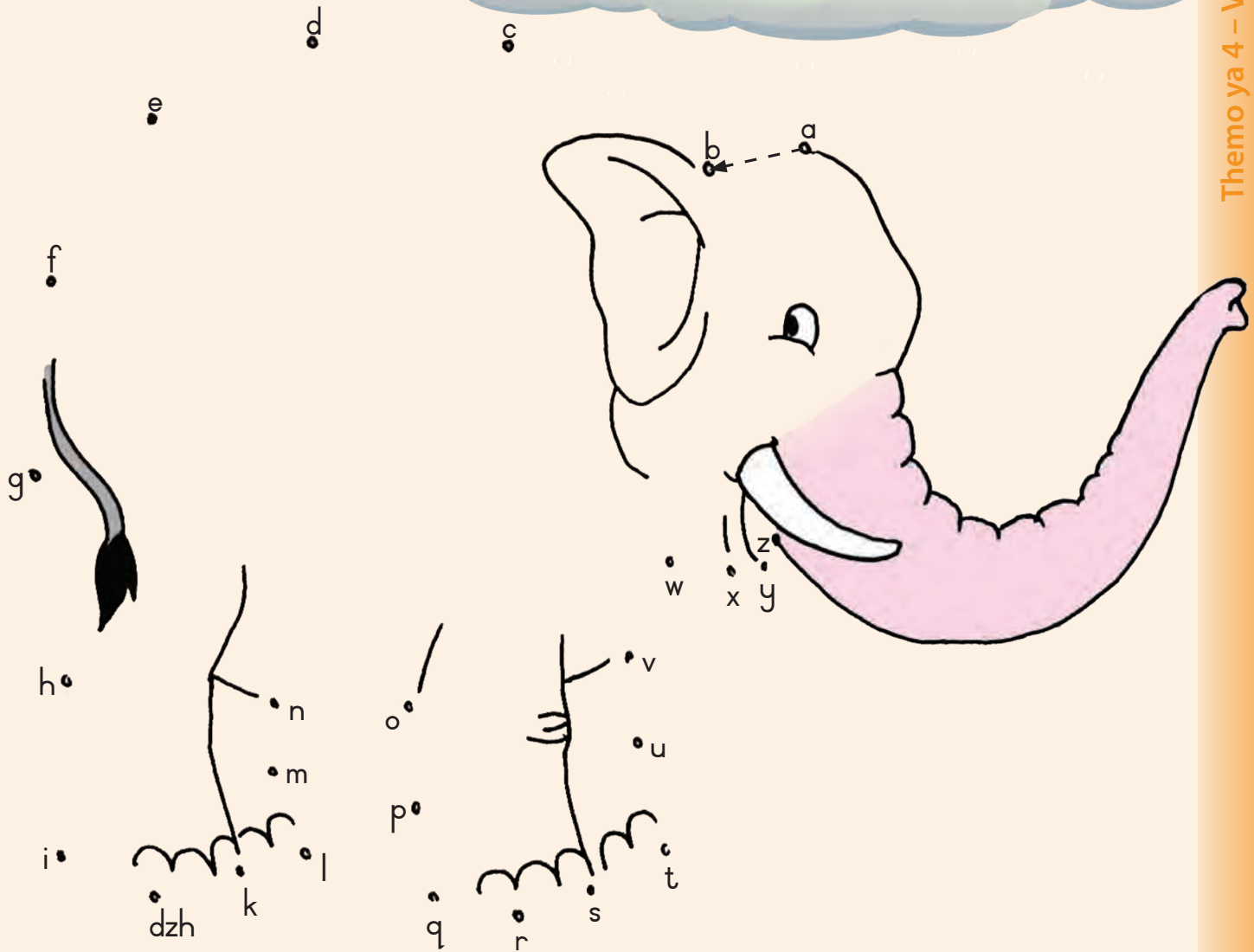
Ndo vhuya nda vhona ndou Vhugalaphukha ha Ndou ha Addo.

Jim o ri, "

Kha ri
diphine

Tevhelani alifabethe ni tume zwithoma.

Elelwani

fhisa

fhisesa

fhisesesa

Kha ri ambe

Ambani na khonani yaṇu nga tshiṭori tshine na ḡo n̄wala. Ni kone u dzhenisa mihumbulo yaṇu kha siat̄ari iḷi.

Pulane ya tshiṭori tshanga

Ndi vhoneyi vha re tshiṭorini tshaṇu?

Vhaanewa na fhethuvhupo

Tshiṭori tshi bvelela ngafhi?

Mathomo

Tshiṭori tshi bvelela lini?

Hu bvelela mini mathomoni a tshiṭori?

Mutumbu

Hu bvelela mini kha mutumbu wa tshiṭori?

Magumo

Tshiṭori tshi fhela nga ndilade?

Kha ri diphine

Itani bugu yaṇu inwi muṇe. Gerani siat̄ari iḷi tevhelaho kha hei bugu. Gerani kha mitalo ya zwithomathoma. Petani siat̄ari kha mitalo. N̄walani dzina la bugu kha khavara. N̄walani dzina laṇu nga fhasi ha dzina la bugu, ngauri ndi inwi muṇwali wa tshiṭori. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino n̄walani tshiṭori tshaṇu buguni.

MUŊWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina laṅu.

Miṅwaha yaṅu.

Hune na dzula hone.

8

LIGA la 4: gerani kha mutala nga murahu ha musi no soṭepulana bugu yala

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina laṅu (ndi inwi muṅwali).

1

LIGA la 1: petani kha mutala wa zwithoma

5

Iṣani tshiṭori tshaṅu phanḁa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

7

Nwalani mutumbu wa tshiṭori tshaṅu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u n'wala tshiřori tshaņu hafha.

2

3

Isani tshiřori tshaņu phanđa hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Fhedzisani tshiřori tshaņu.

7

9

Nwalandi uri hu bvelela mini magumoni a tshiřori tshaņu.

Olani tshifanyiso hafha.

Thero ya 8: Vhukonani na u vhavhalelana

Themo ya 4 Vhege dza 7 - 8

113 Duvha la tshipentshela a vhadededzi 102

U vhala mañwalwa a no amba nga Duvha la tshipentshela la Mudededzi.

U vhala tshitendo tshi no amba nga mudededzi.

U fhindula mbudziso dzo disendekaho kha tshirendo.

U topola thangi na mitshila.

U nanguludza maipfi a tshi tevhedza thevhekano ya alifabethe.

U sumbedza vhuṅe ha tshiithu.

U vhala khakalulimi.

114 Ndi a livhuha mudededzi wanga 104

U ṅwalela mudededzi garaṭa ya u vha livhuha.

U ṭanganya mafhungo na u topola maiiti.

U talela maḡadzisi a tshifhinga.

U shumisa mapfanisi a vhuṅe kha u sumbedza vhuṅe.

U topola mibvumo ya themba.

U dizaina phosiṭara ya mudededzi.

115 Ann o bva zwipundu 106

U vhala luṅwalo lwa mudededzi lu no bva kha Ann.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama luṅwalo.

U topola pfanywa.

U elelwa thevhekano ya zwiitei.

116 Ni fhole, Ann 108

U ṅwala tshiṅwalwa tsha dayari nga musi we vha lwala.

U shumisa thangi na mitshila kha u fhedzisa maipfi.

U ṅwala mafhungo a tshi shumisa thangi na mitshila.

U ṅwalela luṅwalo Ann a tshi mu tamela mashudu a u ṭavhanya u fholo.

117 Duvha li mangadzaho duvha li sa takadzi 110

U vhala ṭalutshedzo mbili dza tshiitei tshihihi.

U pulanela u ṅwala zwiṅwalwa zwa dayari.

U shumisa mepe wa mihumbulo kha u pulanela zwiṅwalwa zwa dayari.

U ṅwala zwiṅwalwa zwa dayari a tshi shumisa mepe wa mihumbulo.

118 He ra dala hone 112

U ṅwala ḡirese na u ṅwala posikaraṭa ine a ḡo i rumela khonani.

U ṭanganya mafhungo a tshi shumisa maṭanganyi.

U livhanya maipfi a re kha vhuthihi na a re kha vhunzhi.

U shumisa masala a vhuṅe nga ṅdila yone.

U wana na u tangedzela tshifanyiso tshi sa yelani na zwiṅwe kha tshigwada.

119 Ri ya mutamboni 114

U humbulela tshiṭori a tshi shumisa ṭhoho yatsho na zwifanyiso.

U ṅwala mufhindulano u no yelana na zwifanyiso.

U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga tshiṭori tsha zwifanyiso.

U ola maṅanga kha watshi iṅwe na iṅwe a tshi sumbedza uri zwiitei zwo itea nga tshifhingade.

120 Zwa mutambo 116

U shumisa zwifanyiso kha u ṅwala tshiṭori tsha lwendo lwa vhana.

U ṭebuḷa zwifanyiso.

U sika maipfimbumbano.

121 Thembi wa mudzimamulilo 118

U vhala inthaviwu ya radio ya mudzimamulilo.

U ita ṭitambwa la inthaviwu.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi no kwama inthaviwu.

Vha ṅwala phara nga zwine vha tama u vha zwone vho no aluwa.

122 Zwine nda tama u vha zwone 120

U ita inthaviwu na khonani yawe a ṅwala phindulo dza mbudziso.

U livhanya thangi na maipfi.

U ṅwala mafhungo a tshi shumisa thangi.

U fhedzisa maipfi a mbambedzo.

U livhanya mafanyisi na zwifanyiso.

U ita disikela ṭifanyisi.

123 Lusunzi na nzie 122

U vhala tshiṭori tsha nzie Gerere na lusunzi.

U fhindula mbudziso dzo disendekaho nga mañwalwa.

124 U lila ha nzie 124

U ṭebuḷa tshifanyiso.

U ṅwalulula mafhungo a tshi shumisa maambiwa.

U wana maipfi kha ṭhalamaipfi.

125 Rothe lifhasini ri a pembela 126

U vhala mañwalwa a no amba nga vhuṭambo ha u pembela ho fhambananaho.

U fhedzisa thebuḷu ya mihumbulo i no kwama zwifhiwa.

U ita ṭhogisiso nga holodei a dodombedza mawanwa.

Ṭhanziela 130

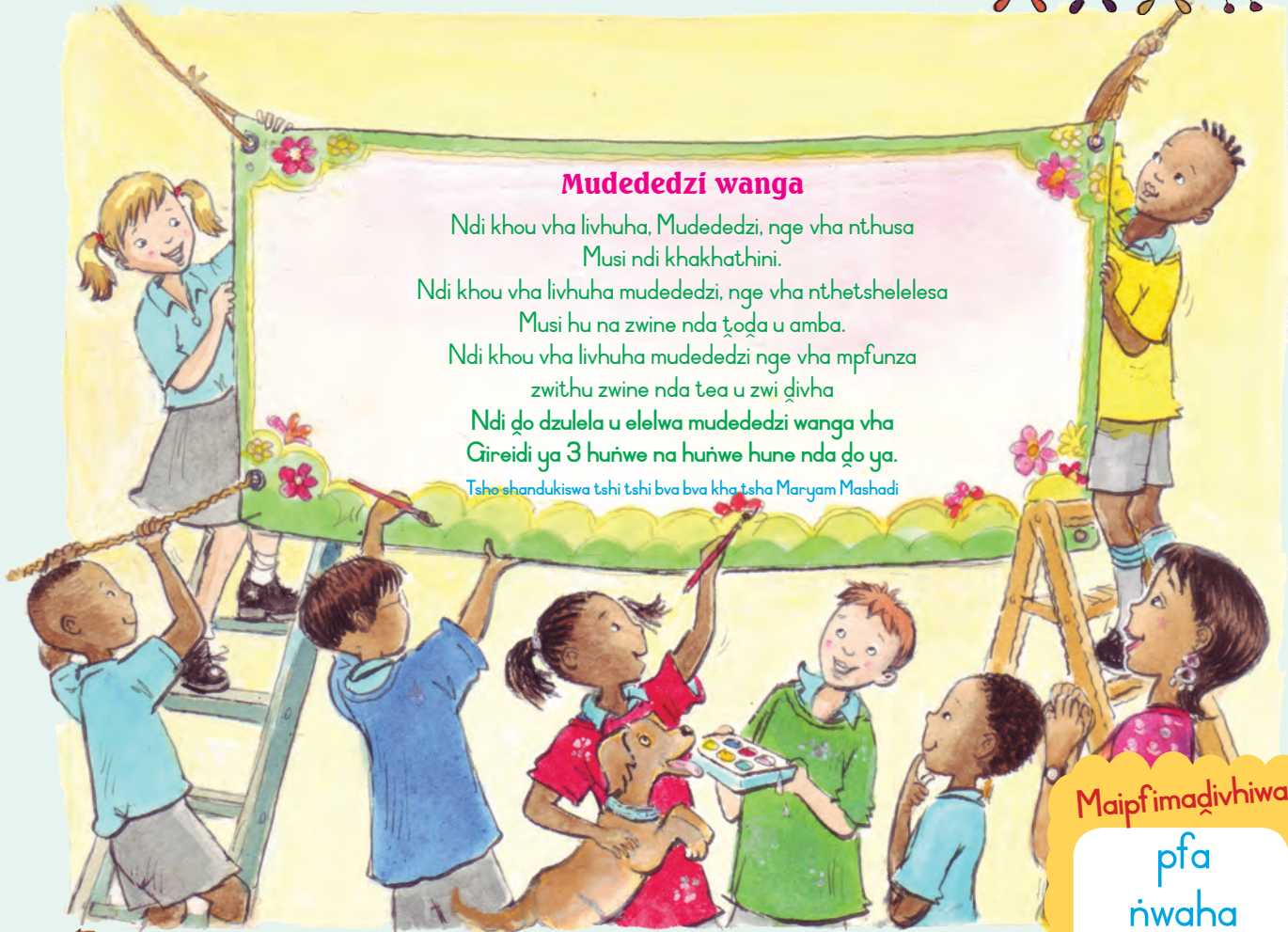
Kha ri vhale

Duvha la vhadedezi ndi la 8 Tshimedzi. Nga heli duvha, Ri n'wala ma'nwalo na garaṭa ri tshi amba uri ri a Livhuha kha vhadededzi vhashu. Vhaṛwe vhana vha n'walela zwirendo vhadededzi vhaṛvo. Sedzani kha hetshi tshirendo tsho n'walwaho nga musidzanyana wa tshikolo.

Mudededzi wanga

Ndi khou vha livhuha, Mudededzi, nge vha nthusa
Musi ndi khakhathini.
Ndi khou vha livhuha mudededzi, nge vha nthetshelelesa
Musi hu na zwine nda ṭoḽa u amba.
Ndi khou vha livhuha mudededzi nge vha mpfunza
zwithu zwine nda tea u zwi ḽivha
Ndi ḽo dzulela u elelwa mudededzi wanga vha
Giireidi ya 3 huṛwe na huṛwe hune nda ḽo ya.
Tsho shandukiswa tshi tshi bva bva kha tsha Maryam Mashadi

Maipfimaḽivhiwa

pfa
n'waha
ṭavhanga
thusa

Kha ri n'wale

Vhalani tshirendo itsho ni kone u f'hindula mbudziso.

Ndi zwithu zwiraru zwifhio zwe musidzanyana a livhutshela mudededzi wawe zwone? Zwi taleleni nga f'hasi kha tshirendo ni kone u zwi n'wala.

1

2

3

Musidzanyana wa tshikolo o vha a tshi dipfa hani musi e khakhathini? ✓

a O takala

b A songo takala

Sedzani tshirendo hafhu. Wanani, ni dzhenise, maipfi a re na pfanapheledzo

nthusa

nthetshesela

Divhamaipfi

Bulelani ntha maipfi aya.
Tangedzelani thangi na mitshila.
Ni nombore maipfi tshibogisini
tshirwe na tshirwe nga
thovhekano ya alifabethe.

humbula	2	vhulenda		zwavhudi		Lavhuraru	
mangadza	3	tungufhala		tshayedzo		Mugivhela	
lunako	1	nwalulula		thanyisa		humela	

Kha ri n'wale

Sumbedzani uri mune wa izwi ndi nnyi nga u dzhenisa vhuṇe. Ni kone u dzhenisa dzina
la mune wa tshithu na uri tshithu tshawe ndi tshifhio.

Heyi ndi bugu ya Sam.	Sam	Bugu
Bege ya mme anga yo thukhuwa.		
Mmbwa i khou tambisa mutshila wayo.		
Lino la Sara lo vhaaisala.		
Goloi ya mudededzi ndi tswuku.		
O dzhia bola ya Ntakadzeni.		

Khakalulimi: vhalani nga u xavhanya u ya nga hune na nga kona

Beni o buba nga bisi ya Bale. A bubela baba uri vha
fare bisi ya Bale.

Kha ri riwale

Nwalani garaṭa ya tshiepentshela ya u livhuha mudededzi wangu.

Kha ri riwale

Talelani maiti kana maipfi a nyito a re tshibogisini tsha lutombo na madzina a re tshibogisini tshidala. Ni kone u tala mutalo wa u tuma zwipida zwivhili zwa f'hungo.

Nef'hungo

Tshidula

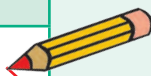
Nwana

Munna

Mmbwa

Tshikolo

Vhana

Wanani liiti.

yo xela.

tsho bva.

vha a imba.

o lima tsimu.

o vhuya mulovha.

tsho thamuwa.

Kha ri n̄wale

Talelani maipfi ane a ni vhudza uri zwithu zwo bvelela lini.

Tshikolo tshi thoma nga awara ya vhumalo
nga matsheloni.

Tshikolo tshi bva nga awara ya 2 pm.

Naa ni a ya tshikoloni nga Mugivhela?

Kanakana o ya hayani nga masiari.

Duvha lawe la mabebo li nga 20 Lara.

Ri ya u edela nga awara ya vhumalo.

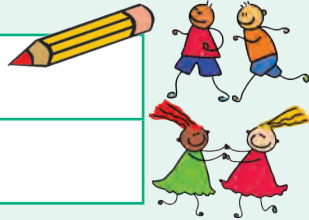
Ni do vha ni ngafhi nga Duvha la Nwaha Muswa?

Tshifhinga
Ndi lini hune ra shumisa thangeladzina
ya na kha?
Ri shumisa
ya kha tshifhinga
nga kha maguvha na deithi

Kha ri n̄wale

Dzhenisani maipfi aya mafhungoni o teaho dza, ya, zwa.

Bugu dza mutukana.Peni musidzanaZwiliwa mmbwa.Goloi vhadededzi.

Kha ri n̄wale

Bulani haya maipfi, ni tangedzele themba.

kolla

gani

nwa

sela

fha

fa

goo

maano

ka

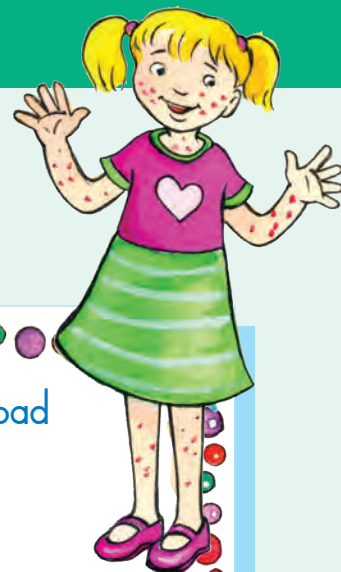

Kha ri diphine

Sedzani hafhu tshirendo tsha "Mudededzi wanga". Zwino Shumani na khonani ni ite phositara ya u kungedzela Duvha la Vhadededzi. Ambani uri ndi ngani vhadedzi vhe vha ndeme kha vhana. Ambani zwine vhana vha nga ita u sumbedza uri vha khou livhuha vhadededzi vhavho.

Kha ri vhale

25 Berry Road
Old Town
1234
19 Tshimedzi 2015

Mudededzi wanga

A thi ngo kona u da tshikoloni. Ndi na maruda dokotela uri ndi nga si kone u da tshikoloni ngauri ndi do shata vhanwe vhana.

Ndi tshi vuwa nga Musumbuluwo wo fhiraho muvhili wanga wo vha wo huhumuwa zwipundu zwitswuku. Ndo lingedza u zwi tanzwa, fhedzi zwi si bve. Nda lingedza u tamba nga tshisibe, fhedzi zwa si bve. Ndo vha ndi songo takala na luthihi. Nda thoma u pfa ndi tshi swa vhukuma. Mme anga vha nnyisa ha dokotela. A ri thempharetsha yanga i nthesa. A mpha mishonga a mbudza uri ndi songo ya tshikoloni. Ndi maduvha matanu o fhiraho.

Duvha linwe na linwe, ndi a sedza ndi tshi todou u vhona arali mapundu o balangana, fhedzi a kha di vha hone. Ndo tuvha khonani dzanga.

Ndi khou tama u vhuya tshikoloni, fhedzi ndi nga si kone. Mudededzi wanga, naa zwi nga konadzea uri ndi wane bugu dza mushumo dzanga, uri ndi kone u shuma hayani?

A thi tod i u salela kha mushumo wanga wa tshikolo. Khotsi anga vha ri vha do da vha dzi dzhia.

Ndo ni tuvha nothe nga maanda.

Ann

Kha ri n̄wale

Musi no no vhala lūnwalo, fhindulani mbudziso idzi.
Tangedzelani ledere la phindulo yone.

Ndi ifhio ndivho khulwane ya lūnwalo lwa Ann?

- A U vhudza mudedezi uri u na marud̄a.
- B U amba uri o ya ha dokotela.
- C U humbela bugu dzawe dza mushumo.
- D U vhudza mudedezi wawe zwe dokotela a mu vhudza.

Naa Ann o fhedza tshifhinga tshingafhani a siho tshikoloni?

- A Maḁuvha mavhili
- B Maḁuvha maṭanu
- C Maḁuvha a sumbe
- D Maḁuvha a fumi

Ndi tshifhio tshithu tsha u thoma tshe tsha ita uri Ann a humbule uri hu na zwithu zwo khakheaho?

- A O vhona o huhumuwa zwipundu.
- B Dokotela o mu vhudza uri u na mapundu.
- C Thempheretsha yawe yo vha i n̄ha.
- D Mme awe vho mu isa ha dokotela.

Kha ri n̄wale

Sedzani lūnwalo nga vhuronwane ni wane maipfi ane a amba zwine zwa fana na aya maipfi.

- U pfukisela vhulwadze (phara ya 1)
- U sa takala (phara ya 2)
- U fhisa nga maanda (phara ya 2)
- U dzhia (phara ya 3)

Maipfi maḁivhiwa

thusa
fara
fulufhela
fhufha

Kha ri n̄wale

Vheani haya mafhungo a tshi tevhekana nga ngona yone.
A nomboreni u bva kha 1 u swika kha 4.

Ndo ya ha dokotela.

Ndo lingedza u zwi ṭanzwa.

Thempharetsha yanga yo vha i n̄ha.

Ndo vuwa nda wana ndo huhumuwa zwipundu zwitswuku.

Kha ri ite nyito

Nwalani dayari nga musu ni tshi khou lwala.
Ambani uri no vha ni tshi khou di pfa hani, ndi
mishonga ifhio ye na shumisa na uri no vha ni tshi
khon tshogomelwa nga nnyi.

Kha Dayari

Deithi

Kha ri n'wale

Shumani mbalo idzi dza maipfi.

Na tuma di- kha liiti ni vha ni tshi
khon amba uri nnyito i kha muthu
ene mune.

Arali na tuma -fulu kha dzina ni
vha ni tshi khon amba uri zwithu ndi
zwinzhi.

di + vhona =divhonadi + tshavha =di + vhaisa =

dakalo + fulu =

gumo + fulu =

mafulu + fulu =

Nwalani fhungo ni tshi shumisa ipfi li re na thangi di kha liirwe fhungo ni shumise ipfi li re na mutshila -fulu.

Kha ri riwale

Diiteni khonani ya Ann. Nwalani lunwalo ni tshi mu vhudza uri ni khou fulufhela uri u go fholo nga u tsvhanya. Mu vhudzeni marwe mafhungo a tshikoloni.

Nwalani nomboro ya nngu na tshitaratša.

Nwalani dzina la mugana kana sababu.

Nwalani khoudu ya poswo.

Nwalani deithi.

Kha

Wanu

Kha ri vhale

Sam na khaladzi awe Sara vha khou tshimbila sa muṭa.
Sam o takalela u tshimbila, fhedzi Sara ha ngo zwi funa.

Lo vha duvha la
maṭhakheni! Ndi tou
tama ri tshi dovha ra
vhuelela haf̣hu.

Lo vha duvha li sa
takadzi! Tshe tsha
ntakadza ho vha
tshiswiṭulo fhedzi,
A thi humbuli hu na
tshithu na tshithihi
tshe tsha nḡif̣hela.

Kha ri ite nyito

Ni khou ya u riwala kha dayari nga Sam na Sara. Fhedzi tsha u thoma musi ni, kha tshigwada tshanu, olani mepe wa mihumbulo une wa ḡo ni thusa u riwala dayari dzavho. Ambani uri ndi ngani vhana vhavhili vhe vha ya fheṭhu hanef̣ho huthihi vho vha na vhuḡipfi ho fhambanaho siani la lwendo.

Ndi ngaf̣hi he Sam na Sara
vha ya hone?

Sam na
Sara

Ndi zwif̣hio zwe Sam na
Sara vha ita?

Ndi zwif̣hio zwe zwa ḡif̣hela
Sam?

Ndi zwif̣hio zwe zwa si
ḡif̣hele Sara?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetsheselele mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u riwala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

nndifhela	tshigwada	that ^h wa	lin ^h wa	bvani
nndivha	magwada	thith ^h wa	lun ^h wa	bvisa
nndela	magwede	thuth ^h wa	riwando	vhibva

Kha ri riwale

Zwino riwalani dayari ya Sam na Sara ya lenelo duvha. Shumisani mepe wa mihumbulo uri u ni thuse.

Dayari ya Sam

Kha Dayari

Deithi _____

Namusi ndo vha na duvha li mangadzaho nga maanda vhutshiloni hanga. Ro ya

Dayari ya Sara

Kha Dayari

Deithi _____

Namusi ndo vha na duvha li ofhisaho nga maanda vhutshiloni hanga. Ro ya

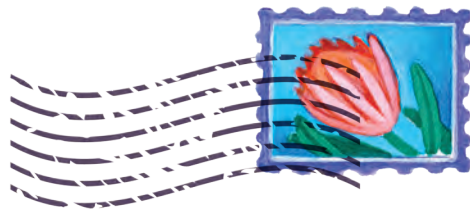
Kha ri ite nyito

Didzhieni ni Sam kana Sara. Rumelani posikarata khonani yanu ni mu vhudze zwe na ita musi we na tshimbila na vhanwe, ndi ngani no difhelwa kana ndi ngani ni songo difhelwa. Rumelani garata khonani yanu.

Kha

Wanu

Dzina la khonani yanu

Nomboro ya nndu na dzina la tshitatarata

Sababu/Dorobo/Shango

Khoudu ya poswo

Kha ri nwale

Tanganyani aya mafhungo mavhili. Ni nga shumisa liniwe na liniwe la aya maipfi luthihi.

khathihi na

ngauri

fhedzi

Ro ya fhethu havhudi nga maanda.

A tho ngo diphina.

Ndo tuwa na vhabebi vhang.

Ndo tuwa na khaladzi anga.

Ndo vha ndi sa todi u ya.

Ndo vha ndi tshi khou toda u ya phathini ya khonani yanga.

Kha ri n̄wale

Livhanyani maipfi aya a vhuthihi na vhunzhi.

Ri tuma **thangi dza**
vhunzhi kha madzina
vhunzhi ha madzina musi
ri tshi tōda uri a vhe kha
vhunzhi.

muri

mutambo

tshivhingwi

n̄wana

bogisi

kuthu

mupengo

zwivhigwi

mipengo

mabogisi

miri

zwithu

vhana

mitambo

Ni elelwe, arali mune wa
tshithu e muthihi, hu shuma
thangi ya vhuthihi, tsumbo,
mu, Arali vhe vhanzhi hu
shuma thangi ya vhunzhi,
tsumbo, **vha**.

Kha ri n̄wale

Dzhiani tshéo ya uri hu na mune wa tshithu muthihi kana u
fhira. Ni kone u dzhenisa lisala fhethu ho teaho.

Matari a miri.

Ndevhe dza maluvha

Badzhi ya vhatukana

Mabesu a notshi

Bugu dza vhasidzana

Ningo ya kilaunara

Kha ri diphine

Wanani ni tangedzele zwifanyiso zwi sa yelani na zwiirwe.
Ni n̄wale dzina la tshigwada tshiriwe na tshiriwe.

zwiendedzi

mitambo

mishumo

Kha ri ambe

Sedzani zwifanyiso ni ambe na khonani yaṅu nga zwine zwa khou bvelela.

1

2

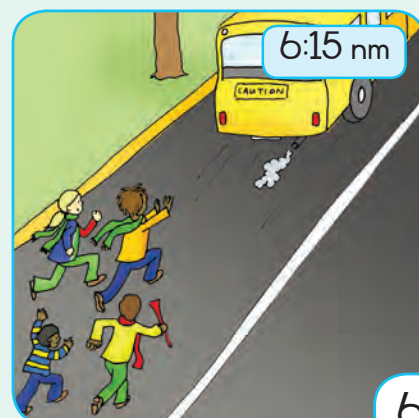
3

4

5

6

Kha ri riwale

Ambani ngauri vhana vho dipfa hani kha tshifanyiso tshiriwe na tshiriwe. Ni vhona u nga vha khou ri mini kha tshifanyiso tshiriwe na tshiriwe? Zwino dzhenisani nomboro kha zwifanyiso zwone ni tshi sumbedza uri vhana vha bula izwi nga tshifhingade.

Oho, hai! Kheila bisi yashu i tshi khou tuwa! Ro siwa nga bisi ya u fhedzisela!

Oho, hai! Sedzani uri muduba uyu wo lapfa hani! Naa ri do vhuya ra swika sitediamu?

Ndi tea u ambara tshikhafu ngauri hu khou rothola.

Hu rini, Jim? Yo no rwa hafu u bva kha awara ya vhuvhili. Ri fanela u tavhanya!

Waa, thimu yashu i khou wina!

Kha ri dzhene mudubani wa bisi.

Kha ri n̄wale

Avha vhana vho ya ngafhi?

Ndi miduba mingana ye vha vha vhe khayo?

Vho vha vhe vhukule vhungafhani kha muduba wa vuvhili?

Vho itani nga 4:30?

Ho bvelelani nga 6:15?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi aya ni thetshesele mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u n̄wala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ngowedzo.

mbwandamela	gopwa	luphwaphwa	bebwa	bikwa
sumbwa	pwashea	thuphwa	dobwa	tikwa
vhambwa	pwaṱula	ṱhuphwa	thubwa	pakwa

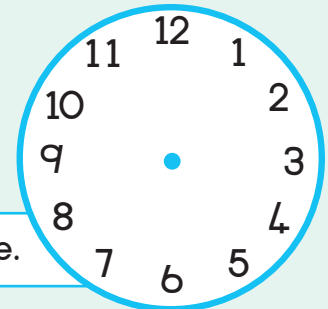
Maipfi madihiwa

maipfi
lufuno
ngaauri
tshede

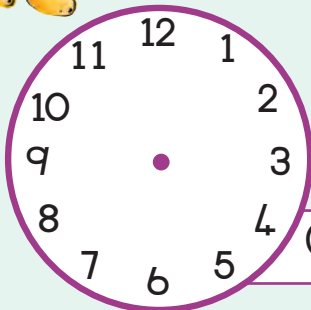

Kha ri ite nyito

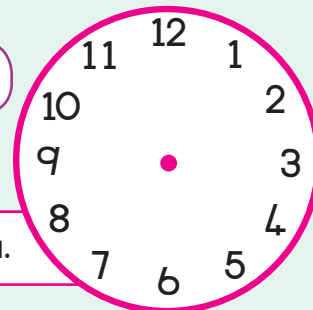
Dzhenisani maṱanga kha watshi inwe na inwe u sumbedza uri zwo bvelela nga tshifhingade.

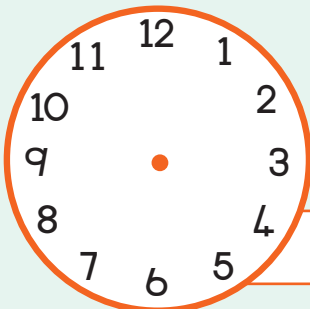
Mutukana o ambara tshikhafu tshawe.

O ṱangana na khonani dzawe.

Vho ima mudubani siṱediamu.

Vho siwa nga bisi.

Kha ri riwale

Shumisani zwifanyiso uri zwi ni thuse u riwala tshitori tsha lwendo lwa vhana lwa u ya u talela mutambo wa bola ya milenzhe. Fhedzani tshitori tshanu nga u amba uri ho bvelela mini nga murahu ha 6.15 pm.

1

2

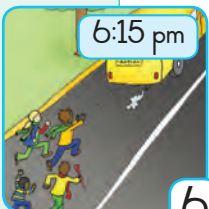
3

4

5

6

Kha ri diphine

Lebulani tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe. Zwino tumani maipfi ni vhumbe ipfi lithihi. Lushaka ulu lwa ipfi, lo vhumbwaho nga maipfi mavhili, ndi dzinambumbano.

nguluvhe

+

daka

=

nguluvhedaka

+

=

+

=

mbulu

+

=

+

=

+

=

tshiapfu

tshilapfusa

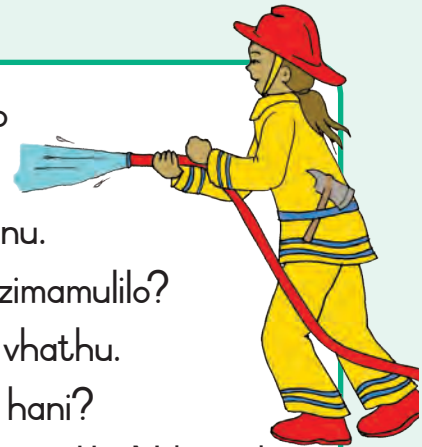

tshilapfusesa

Kha ri vhale

Thembi ndi mudzimamulilo. U shuma Umtata. Jim na Shumani vha thetshelesa inthaviu ya Thembi radioni.

Muithavuwi: No thoma u vha mudzimamulilo lini, Thembi?

Thembi: Ndi kale. Ndi na minwaha mitanu.

Muithavuwi: Ndi ngani no nanga u vha mudzimamulilo?

Thembi: Ndo vha ndi tshi tōda u thusa vhathu.

Muithavuwi: Naa uyu mushumo no u gudisa hani?

Thembi: Ndo ya tshikoloni tsha vhudzimamulilo. Ndo guda uri ndi dzimisa hani mulilo, na uri ndi shumisa hani mbado na hosiphaiphi. Ndo dovha nda guda na thusothanzi.

Muithavuwi: Muthu a no shuma uyu mushumo u tea u vha e na nungo?

Thembi: Ee, u tea u vha muthu a re na nungo nga maanda. Ndi ita uri ndi vhe muthu a re na nungo nga u gidima awara nthihi duvha linwe na linwe. Nda dovha nda ya u dzhima duvha linwe na linwe.

Muithavuwi: Naa ni a pfa ni tshi ofha musi ni tshi dzima mulilo?

Thembi: Hai, na luthihi. Ndi dzula ndi tshi khou humbula nga mulilo na uri ndi do u dzimisa hani.

Muithavuwi: Ni a phulusa zwifuwo naa?

Thembi: Ee, vhege yo fhiraho ndo phulusa mmbwa. Yo vha yo khuda nga fhasi ha mmbete. Zwifuwo zwi anzela u khuda ngauri zwi a ofha mulilo. Zwi a ri kongela uri ri zwi wane.

Kha ri ite nyito

Vhalani ithaviu na khonani. Muthihi wangu u tea u vha muithavuwi, muirwe u tea u vha Thembi.

Kha ri n̄wale

Fhindulani mbudziso idzi.

Muhumbulo muhulwane wa ithaviu ya radio ndi uf'hio?

- A U vhudza vhathu uri vha nga thivhelisa hani mulilo
- B U t̄ut̄uwedza vhathu u vha vhadzimamulilo
- C U n̄ea vhathetshelesi mafhungomatsivhudzi nga ha vhadzimamulilo.
- D U vhudza vhathu uri Thembi u d̄ivhea u swika ngafhi.

Ndi ngani Thembi a sa ofhi musi a tshi dzima mulilo?

- A U na zwishumiswa zwa tshiepentshela.
- B O tea nahone u na maanda.
- C U d̄ivha uri hu dzimiswa hani mulilo.
- D U vha a tshi khou shuma u dzima mulilo.

Kha ri n̄wale

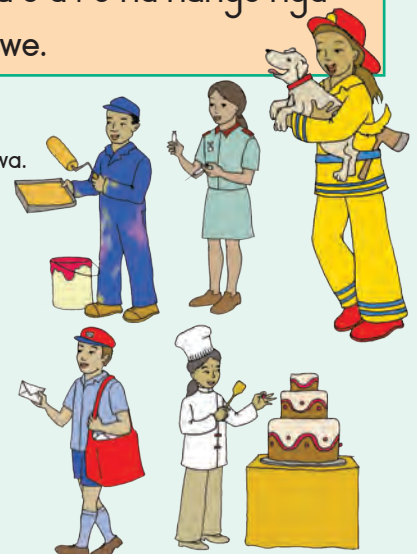
N̄walani nga zwine na t̄oda u vha zwone musi ni tshi aluwa. Bulani uri ndi ngani ni tshi t̄oda u ita mushumo uyo.

Zwifuwohaya zwa ita mini musi hu na mulilo?

- A Zwi a khuda ngauri zwi vha zwi tshi khou ofha.
- B Zwi a shavha.
- C Zwi t̄oda ndila ine zwa d̄o shavha nganyo
- D Zwi a ita phosho uri ni kone u zwi wana.

Naa u dzula hani e na nungo?

- A U ya dzhimi.
- B U a gidima.
- C U a gidima a ya dzhimi.
- D Ndi muthu o a re na nungo nga nzulele yawe.

Kha ri ite nyito

Diteni u nga ni vho shuma mushumo une na toda u shuma linwe duvha. Itani ngowedzo iyi na khonani ni ite madeiwa a u inthaviwana nga tshanu.

No thoma lini _____ ?

Ndi mini zwa zwa ita uri ni dzhie tsheo ya u vha _____ ?

Ndi zwifhio zwine na zwi funa kha hoyu mushumo?

Ni kha di humbula uri ro amba nga **di** ngei murahu, uri i amba mini? Arali na tuma **-ana** kha liiti ni vha ni tshi khou amba uri vhatu vha itana nyito i no fana.

Kha ri nwale

Shumani mbalo idzi dza maipfi.

di + funa =

difuna

di + vhona =

di + luma =

vhona + ana =

sedza + ana =

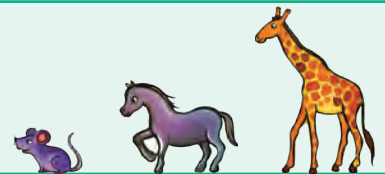
thusa + ana =

Vhumbani fhungo ni tshi shumisa thangi ya **di-** na linwe ni tshi shumisa mutshila wa **ana**.

Kha ri nwale

Dzhenisani maipfi ane a khou tahela.

ndapfu

ndapfusesa

khwatthesa

lapfa

lapfesesa

Kha ri diphine

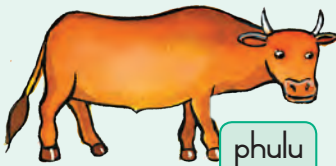
Talani mutalo u tshi bva kha lifanyisi u tshi ya kha tshipuka.

Tshifhinga tshinzhi ri talusa tshinwe tshithu ngauri tshi fana na tshinwe. Sa tsumbo, arali muriwe muthu o tshenuluwa nga maanda. Ri nga ri, "Khofheni hawe ho tshena sa miora." Hezwi zwi vhidzwa upfi ndi mafanyisi. Ri shumisa na zwipuka kha mafanyisi.

kumange

phikhokho

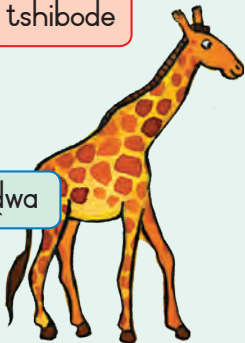
phulu

ndau

tshibode

tshudwa

1 U lemela sa ndou

2 U ofhisa sa

3 U shuma sa

4 U ongolowa sa

5 U fhufha sa

6 U silinga sa

7 U dihudza sa

8 U nona sa

9 U lapfa sa

10 U vha na maanda sa

11 U gidima sa

12 U fhumula sa

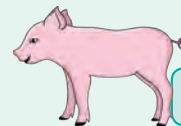
ndou

ngwana

bere

nguluvhe

tshinoni

donngi

Zwino vhumbani mafanyisi anu. A nwaleni hafha.

1 ndou 2 ndau 3 donngi 4 tshibode 5 tshinoni 6 kumange 7 phikhokho 8 nguluvhe 9 tshudwa 10 phulu 11 bere 12 ngwana

Kha ri vhale

Jim na Shumani vha ya hafhu laiburari. Namusi vha bvisa bugu i no amba nga zwikhokhonono. Kha ri sedze uri bugu i khou amba nga mini.

Ho vha hu tshi khou fhisa, vhusunzi vhu tshi khou ralo u kuvhanganya vhukhopfu na zwiṱwe zwiliwa u itela vhuria. Nzie Gerere yo vha i kha nyimbo na u thamukana. Yo vha

i mudifhoni musi i tshi khou lidza katara yayo, ya imba u swika ḁuvha li tshi kovhela. Ya sedza mukwita wa vhusunzi vhu tshi khou kuvhanganya na u vhulunga thoro u itela vhuria.

Gerere: Ndi ngani ni sa litshi u shuma na ḁa na imba na u tshina na nṱe?

Lusunzi: Oho hai, ri khou shuma riṅ. Vhuria vhu khou sendela ri tea u vhulunga zwiliwa u itela musi hu tshi rothola. Na vhone Vho Gerere, vha fanela u ita zwenezwi.

Gerere: Oho, ndi tshipengo hetsho. Ndi nga si ḁidine zwino. Vhuria vhu tshee kule na uri zwiliwa zwi tshee zwo ḁala.

Zwino Gerere la isa phanda na u tshina na u imba ipfi li ntṱha, vhusunzi ha isa phanda na u shuma.

Vhuria ha swika. Gerere lo vha li si na zwiliwa. La farwa nga ndala khulu. La ya nduni ya vhusunzi.

Gerere: Ndi khou humbelavho zwa u la. Ndi khou sika nga ndala. Naa a ni na zwiliwa zwine nda nga la?

Lusunzi lwa fha Gerere zwipida zwi si zwinzhi zwa zwiliwa.

Lusunzi: No vha ni tshi khou tshina tshilimo tshotṱhe, ni si vhulunge zwiliwa ni tshi itela vhuria. Hu na tshifhinga tsha u shuma ha vha na tsha u tamba.

Tshilimo tshi tshi swika nzie ya shuma nga maanda i tshi

kuvhanganya na u vhulunga zwiliwa u itela
vhuria. Yo guda, a i tsha toda u fa nga ndala
haf hu.

Kha ri riwale

Fhindulani mbudiso.

Ndi ngani zwi khwine uri nzie i dikuvhanganye zwiliwa zwa yone ine?

Ho vha hu tshi do bvelelani mini kha nzie arali vhusunzi vhu si i fhe zwiliwa musi i
na ndala?

Ni vhona u nga vhusunzi ho ita zwone naa hu tshi i fha zwiliwa? Ndingani?

Nzie yo litshisa hani ndowelo yayo mmbi?

Nwalani thoho yavhudi la tshitori itshi.

Wanani maipfi man a nyito kha itshi tshitori.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Zwino shumisani maipfi mananu
kha u riwala mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

gwavhavha	shula	dzhege	ganzhe
gwanda	shulwa	dzhamu	mbonzhe
gwati	shamba	dzhomela	lwenzhe

Maipfimaqivhiwa

madi
para
pora
raru

Kha ri ite nyito

Vhalani t̥halutshedzo ya mutumbu wa nzie, ni kone u dzhenisani lebulu dzo teaho tshifanyisoni.

Thumbu – tshipiḁa tsha mutshila wa nzie. I na mabulibuli kha zwipiḁa zwayo a u fema ngao.

Zwiphuphuledzi – zwiphuphuledzi zwivhili t̥hohoni yayo zwine zwa shumiswa kha u kwama na u nukhedza.

Maṭo – maṭo mavhili o vhumbwaho nga zwiṭo zwiṭuku zwinzhi.

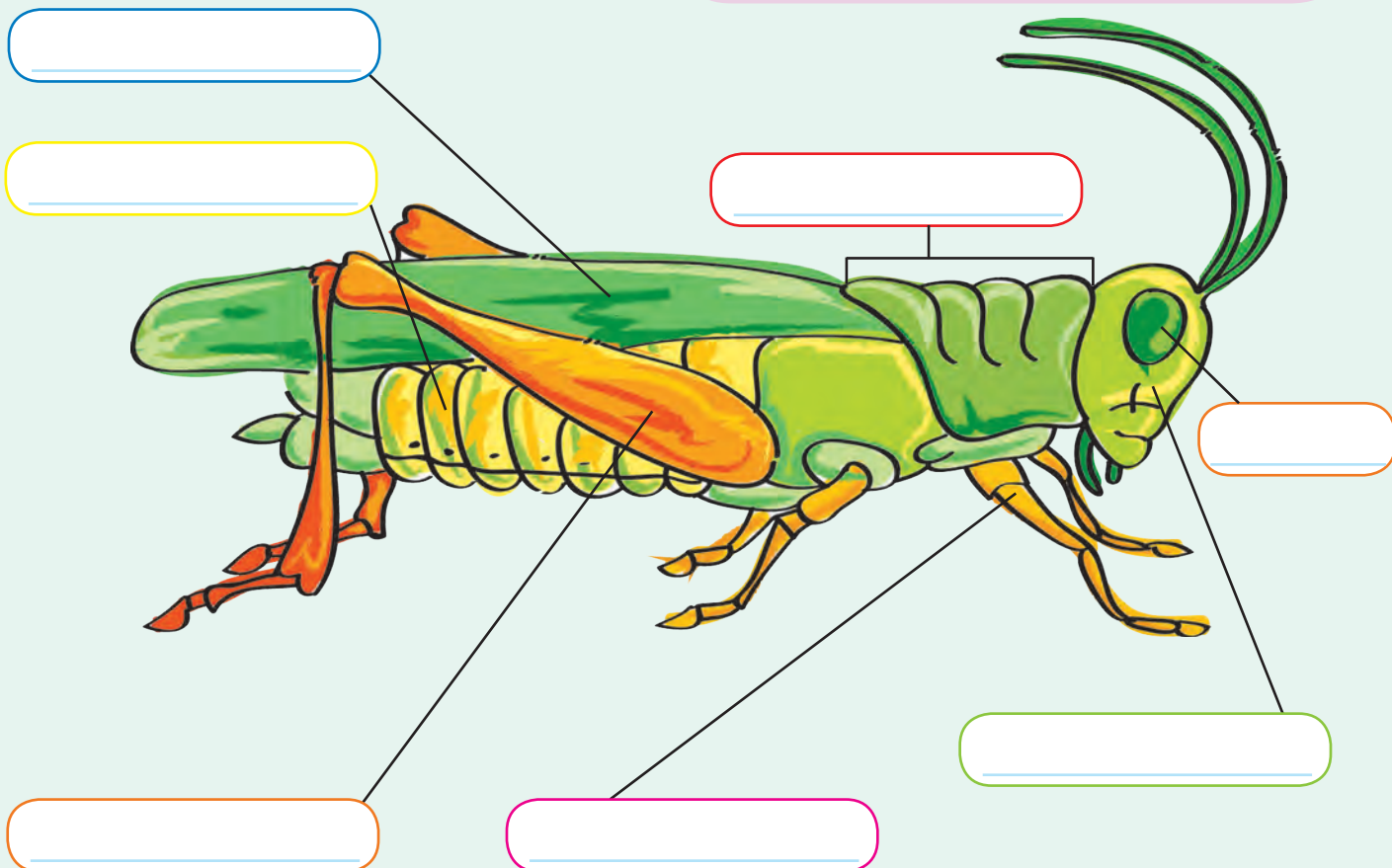
T̥hoḥo – nga phanḁa ha mutumbu wayo.

Magwendo a u fhufha – milenzhe ya murahu ndi mihulwane ya dovha ya khwaṭha uri i i thuse kha u fhufha.

Khana – tshipiḁa tsha vhukati tsha mutumbu wa nzie, he milenzhe na mafhafha zwa t̥uma hone.

Milenzhe ya u tshimbila ngayo – milenzhe ya phanḁa miṇa mipfufhi ine ya shumiswa kha u tshimbila.

Mafhafha – nzie dzi na mabesu mavhili malapfu, ane a shumiswa kha u fhufha.

Kha ri n̄wale

N̄walululani zwine vha khou amba sa maipfi maambiwa. Shumisani zwiga zwa u vhala.

Ni khou bora nga maanda, idani ni tambe.

Nzie yo ri, "Inwi _____"

Ni fanela u kuvhanganya zwiliwa u itela vhuria.

Lusunzi lutuku lwa fhindula, " _____"

Kha ri tshine.

Nzie yo ri, " _____"

Ndi khou humbelavho zwiliwa.

Nzie yo humbela, " _____"

Kha ri diphine

Wanani ni tangedzele haya maipfi kha giridi.

luga

x	v	l	x	l	u	g	a	a	z	x	z
a	s	t	x	u	w	o	k	z	w	z	x
x	z	w	a	n	g	a	x	b	o	d	o
a	r	a	s	a	h	o	k	o	t	r	z
r	z	z	q	n	i	n	g	o	h	o	w
a	m	b	a	n	i	h	q	s	e	u	z
z	x	v	q	w	h	w	x	n	a	k	a
t	a	k	a	l	e	l	a	e	q	h	e

rou

naka

rasa

takalela

bodo

hoko

ambani

ningo

zwoṭhe

xaxara

zwanga

Kha ri vhale

Lifhasini lothe ri na maduvha a u awela na u pembela.

Ro swika mafheleloni a Gireidi ya 3. Ro lavhelela u ya kha gireidi 4. Rothe ro lindela maduvha ashu a tshipentshela a u pembela.

Nga tshifhinga tsha Khirisimusi ri wana zwifhiwa. Ri dovha ra fha zwifhiwa khonani dzashu na mita yashu. Ri na muri wa Khirisimasi nduni ya hashu. Ri vhea zwifhiwa nga fhasi ha muri. Ri tama muri ra vhea naledzi nga ntsha thodzini. Nga Khirisimusi ri la zwiliwa zwinzhi zwavhudi.

Ro lindela Diwali. Hetshi ndi tshifhinga tshine ra wana malegere manzhi na zwifhiwa zwinzhi. Ri paka malegere na khekhe zwine zwa difhesa a mabogisini ra fha vhatu vhane vha da u ri dalela. Ri funga mavhone matuku ra a vhea a tshi mona na ndu. Ri khavhisa ndu yashu na u ita uri i vhonele yo naka.

Hu si kale hu do vha Hanukkah. Ri do la zwiliwa zwavhudi. Ri takalela u la panekuku na dounathi. Ri dovha hafhu ra tama u wana zwifhiwa. Vhazwala vhashu vha do da u ri dalela. Rothe ri do thusa u bika zwiliwa na u funga makhandela nduni yashu.

Hu si kale i do vha i Eid. Ndi fulufhela uri ri do wana zwifhiwa zwavhudi. Ri fhavho na khonani dzashu zwifhiwa. Ri dovha ra la khekhe na malegere manzhi. Uri ndi Eid ri zwi vhona nga nzulele ya nwedzi. U vhonala nga deithi yo fhambanaho nwa muwe na muwe.

Kha ri nwa

Ndi afhio maduvha a u awela ane na do a pembelela? Naa ni a pembelela hani?
Ndi zwifhiwa zwifhio zwine na do fha muta na khonani dza?

Ni do fha vho nnyi zwifhiwa?	Ndi zwifhio zwine na do ita?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thethelese mibvumo. Zwino shumisani maipfi matanu kha u nwa mafhungo anu inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

gofhi	khare	khasho	mutwe
fhafhu	khana	shashe	vhutwa
mafhi	khano	shenga	nwatwa

Maipfimaivhiwa

ito
vhadzi
vhura
bodo

Kha ri nwa

Lingedzani u wana mafhungo a tevhelaho nga ha maduvha aya a u awela.

Duvha la u awela	Li do vha nga deithi ifhio?	Ni a divha muwe muthu ane a do vha a tshi khou pembelela ili duvha la u awela?
Khiresimusi		
Diwali		
Eid		
Hanukkah		

Inwi ni wa tshipentshela.

**Muvhili wanu wothe
ndi wa tshipentshela.**

Muvhili wanu ndi wanu!

**A HUNA
MUTHU
o teaho u
kwama
vhudzimu
hanu.**

**Arali muñwe muthu a nga kwama
vhudzimu hanu, vhudzani vhañwe.**

**Arali muñwe muthu a nga ni
itisa zwithu zwine ni si zwi fune,
vhudzani vhañwe.**

**Hune na nga founela hone
ni tshi toda thuso:**

Child Line: 0800 05 55 55

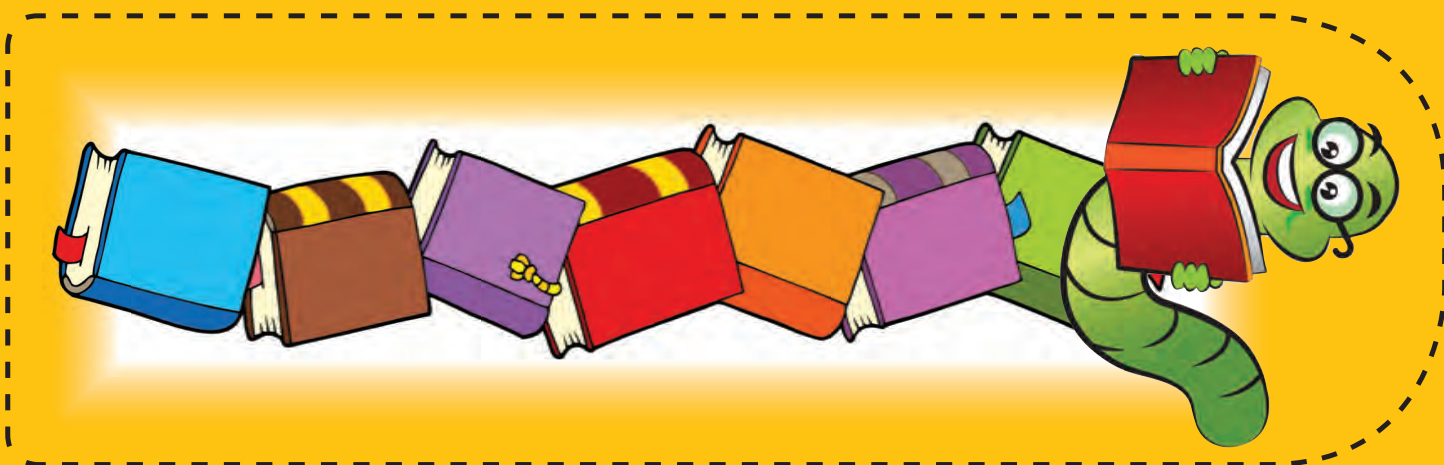
Life Line: 0861 322 322

SAPS Crime Stop: 086 00 10111

Nomboro ya shishi ya SAPS: 10111

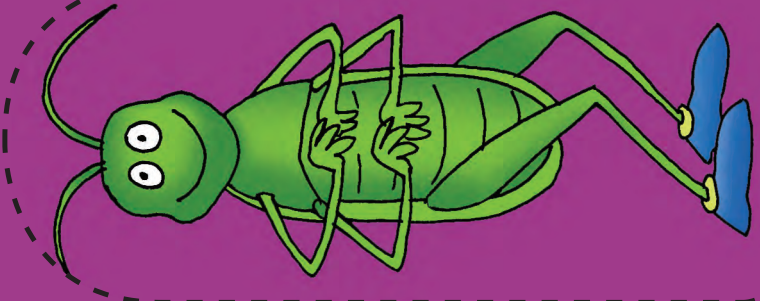
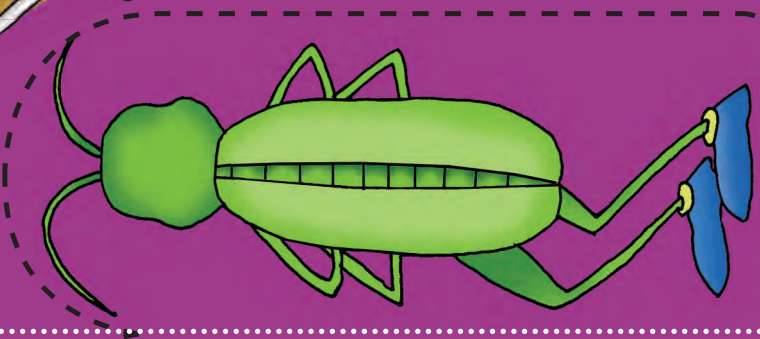
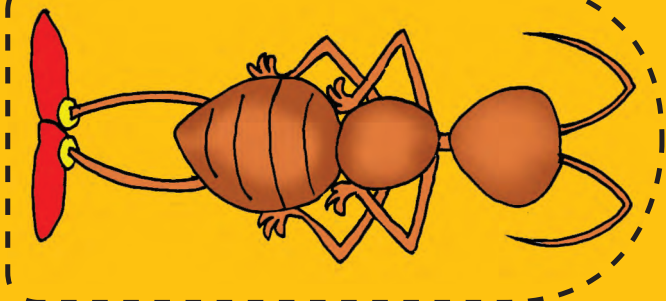
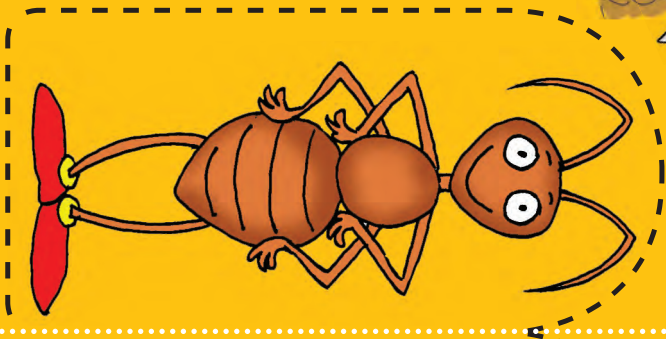
**Nomboro ya Vha Tsireledzo ya Vhana:
012 393 2359/2362/2363**

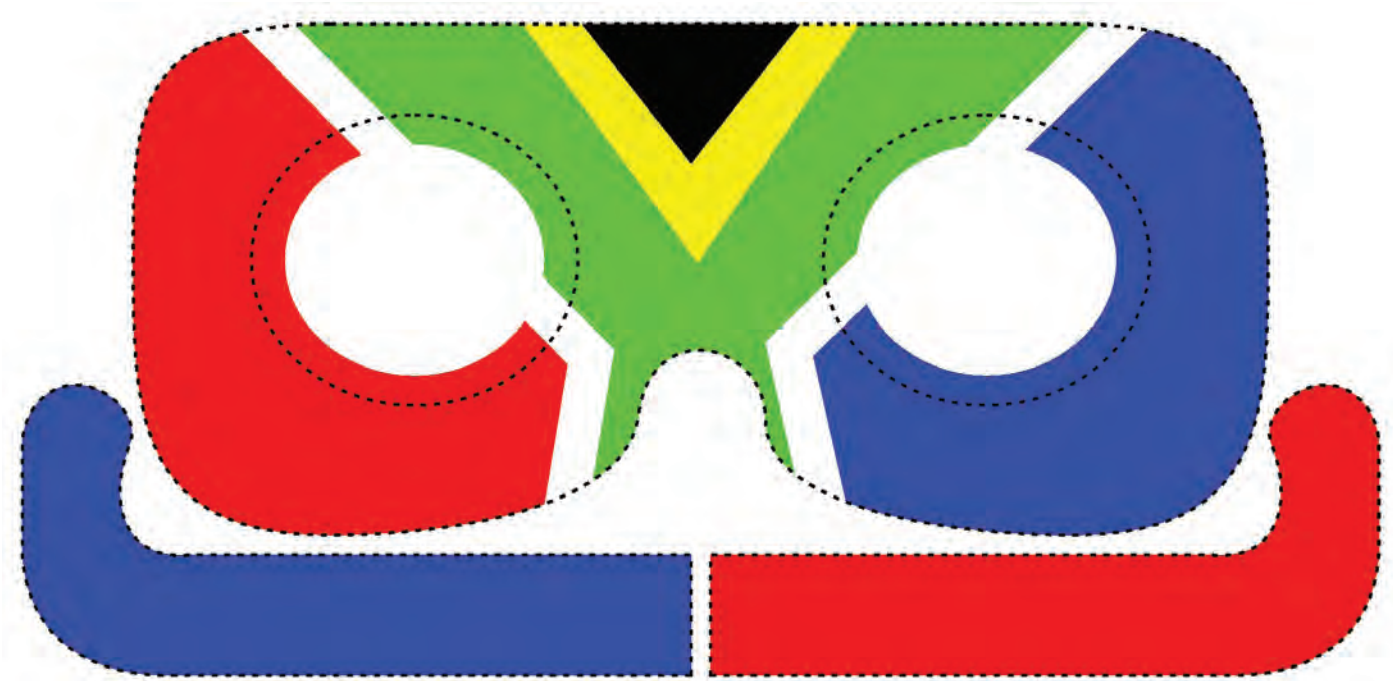

Finger puppets:

Cut out the finger puppets on the dotted black lines and fold on the dotted white lines. Now glue on the back where shown to form a finger puppet.

A series of vertical blue lines for writing, located within a red-bordered box. The box has a dashed line on the left side, suggesting it can be folded.

glue here

fold here

glue here

fold here

